

KADIN DOSTU KENT BAĞLAMINDA KADIN VE KENT İLİŞKİSİ: TRABZON ÖRNEĞİ THE RELATIONSHIP BETWEEN WOMEN AND CITY IN THE CONTEXT OF WOMEN-FRIENDLY CITY: A CASE OF TRABZON

Abdulgazi YIKICI¹, Tuğba SALMAN²

1. Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, abdulgaziyikici@ktu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-1230-1612>
2. Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, tugba.salman@atauni.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-8254-1876>

Makale Türü Article Type
Araştırma Makalesi Research Article

Başvuru Tarihi Application Date
06.08.2021 08.06.2021

Yayına Kabul Tarihi Admission Date
02.12.2021 12.02.2021

DOI
<https://doi.org/10.30798/makuiibf.979763>

Öz

Kentsel alanlarda yaşayan nüfusun yaklaşık olarak yarısını kadınlar oluşturmaktadır. Buna karşılık kadınlar, genellikle özel alanla sınırlandırılıp kenti ilgilendiren konularda karar alma ve uygulama süreçlerinde ikinci planda kalmaktadır. Söz konusu durumun ortadan kaldırılmasına ve kentsel alanların daha eşitlikçi bir yapıya kavuşturulmasına yönelik ihtiyaç, "Kadın Dostu Kentler Projesi"nin hayata geçirilmesinde etkili olmuştur. Buradan hareketle araştırmanın amacı, kadın-kent ilişkisinin Trabzon özelinde incelenmesi ve kentin, kadın dostu olma hedefine ulaşip ulaşmadığının değerlendirilmesidir. Bu bağlamda, Trabzon'da kadın-kent ilişkisini konu edinen akademik çalışmalarda literatür incelemesi, Yerel Eşitlik Eylem Planı (YEEP) metninde ise doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca çalışma kapsamında Yüksek Seçim Kurulu (YSK), Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Trabzon Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nden veriler alınıp yorumlanmıştır. İnceleme sonucunda, Kadın Dostu Kentler Projesi bağlamında Trabzon'da çeşitli uygulamaların hayata geçirildiği ancak kentin kadın dostu olma noktasında önemli eksikliklerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Kent, Kadın-Kent İlişkisi, Kadın Dostu Kentler Projesi, Trabzon.

Abstract

Women are generally confined to personal spaces and remain in the background in decision-making and implementation processes in issues relating to the city, although they constitute about half the population living in the city centers. The necessity to eliminate this situation and to make urban areas more egalitarian has had an important influence on the implementation of the "Women-Friendly Cities Project". From this perspective, the purpose of the study is to investigate the women-city relationship in Trabzon and evaluate whether the city has achieved its goal of being women-friendly. In this context, literature review was used in academic studies conducted on the women-city relationship in Trabzon, and document analysis method was used in the Local Equality Action Plan (LEAP). Furthermore, as part of the study, the data received from the Supreme Election Board (SEB), Turkish Statistical Institute (TUIK), Trabzon Provincial Directorate of Family, Labor and Social Services were interpreted. Consequently, it was determined that a variety of practices have been implemented in Trabzon under the Women's Friendly Cities Project, but the city still has significant deficiencies in terms of being women friendly.

Keywords: Women, City, Women-City Relationship, Women Friendly Cities Project, Trabzon.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem

The objective of this study is to examine the women-city relationship in Trabzon and explore whether the city is women-friendly or not on the basis of actions taken under the Women-Friendly Cities Project.

Research Questions

Is it possible to establish a relationship between the representation and participation rate of women in Trabzon and a women-friendly city? Can Trabzon be considered a women-friendly city within the framework of the Women-Friendly Cities Project? What kind of works can be done to turn Trabzon into a women-friendly city?

Literature Review

There are many studies on the Women-Friendly Cities Project in the literature (Senol, 2008; Şenol et al., 2010; Sipahi and Örselli, 2012; Bahar and Sipahi, 2016; Tapdık and Negiz, 2019; Güney et al., 2020). In this study, the focus is on health, employment, violence against women, women's representation and participation, and urban services in Trabzon.

Methodology

As part of the research, a literature review was conducted on the women-city relationship in Trabzon and the activities carried out within the framework of this project. The document analysis methodology was used in the Local Equity Action Plan (LEAP) text. The data that will shed light on the assessments that need to be done for indicators related to violence against women and women's representation are obtained from the Supreme Election Board (SEB), Turkish Statistical Institute (TUIK), Trabzon Provincial Directorate of Family, Labor and Social Services. Based on these data and other women-friendly city practices, an assessment was made regarding Trabzon's potential as a women-friendly city.

Results and Conclusions

Several measures have been taken regarding "Health, Employment, Violence against Women, Women's Participation and Representation and Urban Services" outlined in YEEP's prepared within the extent of the Women-Friendliness Cities Project. Nevertheless, it has been designated that the city has significant deficiencies in terms of female-friendliness. The studies on women's access to health services have improved women's physical health status. Nonetheless, the giving of weight to physical problems has led to mental problems being in second place. The result of various employment activities in the field of women's employment in Trabzon was 12.2%, according to data in 2020. Despite the fact that this rate is higher than the Turkish average of 11.3%, Trabzon's current efforts to increase employment should continue. Regarding violence against women, it is seen that the preventive measures tend to increase continuously over the years. In this context, awareness-raising activities should be carried out on awareness and how to behave in situations where violence is encountered. As for the

representation and participation of women, it is noticeable that the current rates in Trabzon are inadequate. Training and workshops can be organized to increase women's political awareness levels. In the provision of urban services, it is necessary to act in accordance with gender equality. In a city that claims to be female-friendliness, women are expected to feel safe and live comfortably in a town that claims to be political, social, and economical, and in the context of urban mobility. Within this framework, the coordinated implementations of transportation planning with equality units can be considered an important milestone in achieving the city's goal of being female-friendliness. In the city of Trabzon, it is important to strengthen the cooperation and coordination between various institutions and organizations in the dominance of a women-oriented perspective. In this context, Trabzon Metropolitan Municipality can cooperate with institutions and organizations at home or abroad and create a platform where various local government units can interact. Improving the current situation of women does not depend solely on improving women's rights. In addition, the number and functionality of mechanisms to enable women's participation should be increased, necessary steps should be taken to enable women to benefit from health, education, security, etc. services and employment opportunities offered in the urban area, and the processes for them should be abridged and facilitated. The desire to make the cities that are the reason for the emergence of the project female-friendliness requires systematic and stable work. From here, the ways to achieve the goals and objectives should be clearly demonstrated, the necessary awareness-raising activities should be carried out and the public should prepare mentally for this process and be aware that this will not happen in a short time. Based on this, identifying the desires and needs of women in Trabzon, diversifying and improving service offerings for women, and further providing functionality to mechanisms that increase and strengthen gender equality are among the issues that should be prioritized.

1. GİRİŞ

Yaş, cinsiyet, sosyal statü, eğitim ve gelir seviyesi gibi faktörler açısından farklı bireylerin bir arada bulunduğu kent merkezleri, özellikle 21. yüzyıl ile birlikte nüfusun büyük bir bölümünün yaşadığı alanlar olarak ön plana çıkmaya başlamıştır (Sevinç ve Salman, 2019). Küresel eğilime uygun olarak kent merkezlerine doğru yoğunlaşan göç hareketleri ise kentleşmenin daha da artacağına işaret etmektedir. Dolayısıyla kentsel alanlar, hızlı bir şekilde toplumsal yaşamın belkemiği hâline gelmekte ve bu özellikleri zamanla daha da belirginleşmektedir.

Kentleşme oranının artmasında, diğer bir deyişle kırsal alandan kentlere doğru olan göçün yoğunlaşmasında birçok (siyasal, ekonomik, teknolojik, sosyo-psikolojik) faktör etkili olmaktadır. Kırsal alanda artan makine kullanımına bağlı olarak iş bulma imkânlarının azalması, miras paylaşımı yoluyla bölünen arazilerin ihtiyaçları karşılamada yetersiz bir hâle gelmesi, doğal afetlerin ortaya çıkması, terörün olumsuz sonuçlarına maruz kalınması ve kan davalarının yaşanması, kentin yüksek istihdam, eğitim, sağlık konularında geniş olanaklara sahip olması ve kentsel alanların insanı özgür kılacağına inanılması bu kapsamdaki itici ve çekici faktörlere örnek verilebilir. Bu sayılanlar genel bir çerçevede değerlendirildiğinde kentlerin sunmuş olduğu ekonomik üstünlükler kentleşmeye yol açan faktörler içinde ön plana çıkmaktadır (Keleş, 2017; Şahin, 2018). Ayrıca kentleşme oranını artıran bu nedenlerin ayrı ayrı sayılmış olması, aralarında bir ilişkinin olmadığı anlamına gelmemekte, aksine her biri diğerini / diğerinden etkile(n)mektedir.

Pek çok kentin ekonomik büyüme, istihdam ve kültür alanlarında birer merkez hâline gelmesine olanak sağlayan kentleşme olgusu, aynı zamanda kentsel alanlarda sosyo-ekonomik eşitsizlik, dışlanma ve ayrışma gibi birtakım olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına da yol açmıştır. Kentleşmenin ortaya çıkardığı olumsuz etkilere ilave olarak, kapsayıcı, cinsiyete duyarlı ve dezavantajlı grupları önceleyen politikaların ve yönetişimin eksikliği de kentsel gelişimde dışlayıcı süreçlerin yaşanmasına neden olmaktadır.

Kadın ve erkeklerin kentsel alanları kullanma şekli, kent mekânında karşılanması gereken ihtiyaçları, sunulan hizmetlerden yararlanma düzeyi ve sıklığı farklılık göstermektedir. Bu yönden cinsiyet temelinde ortaya çıkan farklılıkların göz ardı edilmesi, kentsel alandan ve sunulan hizmetlerden dışlanmayı da beraberinde getirmektedir. Genel olarak kentte yaşayan dezavantajlı gruplar, özel olarak ise bu kesim içinde yer alan kadınlar, dışlanmadan etkilenen grupların başında gelmektedir. Kent yaşamına katılım, sadece kentsel alanların ihtiyaçlara göre şekillenmesinde ve hizmetlerin gereği gibi sunulmasında değil, aynı zamanda kapsayıcılığın çerçevesinin çizilmesinde de belirleyici bir unsurdur. Kent yaşamına katılımın, bireylerin ve toplumların siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel gelişimindeki önemi ve katkısı göz önünde bulundurulduğunda, kent nüfusunun yarısını oluşturan kadınların karar alma ve uygulama süreçlerinde yeterince yer almaması, dikkat çekici bir eksikliklerdir.

Demokratik toplum pratiklerinin oluşturulması ve geliştirilmesi hususunda kadınların kentsel konularda karar alma ve politika oluşturma süreçlerine katılımının sağlanması büyük bir önem arz etmektedir. Kadınların yerel siyasete katılmaları yerel yönetimlerin politikalarında farklılık yaratmaktadır. Yerel karar alma mekanizmalarında kadın aktörlerin yer alması, kente dair oluşturulan politikaları ve bu alanda sunulacak hizmetleri kadınların istek ve ihtiyaçlarına daha uyumlu hâle getirmektedir (O'Regan, 2000).

Henri Lefebvre (1968) "The Right to the City" (*Le droit à la ville*) adlı eserinde vatandaşın ihtiyaçlarının karşılanmasını ve "inşa ettiği kentin kahramanı olarak insanın kurtarılmasını" vurgulayan politik bir bakış açısına sahiptir. Bu kavramın ön plana çıkarılması David Harvey'in (2008) sorusuna yeni bir boyut kazandırmaktadır: Hangi haklardan bahsediyoruz? Ve kimlerin sahip olduğu kent hakları? Diğer bir deyişle, kenti kim tanımlıyor ve inşa ediyor ve kentte sunulan hizmetlerden kim faydalanıyor? Kenti kimin tanımladığına ilişkin sorunun cevabı sadece erkekler iken, sunulan hizmetlerden faydalananlara verilecek cevap hem erkekler hem de kadınlar şeklinde olmaktadır.

Kentsel çevrenin yapılandırılmasında etkili olan erkek egemen tavır, kadınların kentsel alandaki yaşam standartlarını olumsuz etkilemektedir. Buradan hareketle kadınların kent hayatında ikincil bir konuma sahip oldukları söylenebilir. Kadınların kent hayatındaki ikincil konumunu ortadan kaldırmak için dünyada çeşitli girişimler başlatılmıştır. Bunlardan biri de Kadın Dostu Kentler Projesi'dir. Bu proje Türkiye'de on iki ilde (İzmir, Kars, Nevşehir, Şanlıurfa, Trabzon, Adıyaman, Antalya, Bursa, Gaziantep, Mardin, Samsun ve Malatya) uygulanmaktadır. Projeye Mart 2006'da dâhil olan Trabzon, kadın dostu kent olma iddiasından ve Avrupa Birliği (AB)'nin Kadın Erkek Yerel Eşitlik Şartını ilk imzalayan il olmasından dolayı bu çalışmanın örnekleme olarak belirlenmiştir. Araştırmada Trabzon'da bu proje kapsamında yapılan faaliyetlere odaklanan akademik çalışmalar için literatür taraması; Yerel Eşitlik Eylem Planı (YEPP) için doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca kadına yönelik şiddet, kadın temsili ve katılımına ilişkin göstergeler Yüksek Seçim Kurulu (YSK), Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Trabzon Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nden alınan veriler çerçevesinde yorumlanmıştır.

Bu çalışmada, kadın-kent ilişkisinin Trabzon özelinde ele alınması ve kentin, kadın dostu olma hedefine ulaşıp ulaşmadığının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bunun için ilk olarak kadın ve kent arasındaki ilişkiye değinilmekte, ardından söz konusu proje genel hatlarıyla ele alınmaktadır. Üçüncü olarak, projenin Avrupa'daki uygulama örneklerine, devamında ise Türkiye'deki durumuna yer verilmektedir. Son olarak, Trabzon'un mevcut durumu, proje kapsamında olmak üzere sağlık, istihdam, kadına yönelik şiddet, kadın temsili ve katılımı ve kentsel hizmetler başlıkları altında değerlendirilmektedir.

2. KADIN VE KENT İLİŞKİSİ

Bir yerleşim yerinin kentsel mekân olduğunun anlaşılması zor değilse de, bu alanın tanımlanması sanılanın aksine kolay değildir. Kentsel alanların tanımlanması konusunda literatürde söz konusu alanların temel dinamikleri (tarım dışı faaliyetler, ikincil ilişkiler vb.) ile sınırlı tutulmak kaydıyla çok az bir fikir birliği bulunmaktadır. Kentin; sosyolojiden ekonomiye, savaş sanatından mimariye birçok disiplinin ortak ilgi alanı olması, bu durum üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir (Bumin, 2016). Maunier (1910)'a göre kent; "aile, meslek grupları, farklı sosyal sınıf ve kimlikleri, diğer bir deyişle heterojen grupları içerisinde barındıran karmaşık bir yerleşim ağı"dır. Kentin yer temelli bir özellik olduğunu kabul eden Weeks (2010) kentsel mekânın tanımını, "yaşamları tarım dışı faaliyetler etrafında örgütlenmiş insanların mekânsal bir yoğunlaşması" şeklinde yapmıştır. Lynch (1960)'a göre ise genel hatlarıyla bir süreliğine sabit kalan, ancak ayrıntıları sürekli değişen bir yapıya sahip olan kent, "çok çeşitli sınıf ve karakterlere sahip insanlar tarafından algılanan bir nesne ve pek çok yaratıcının bir ürünü"dür. Buradan hareketle kent tanımlarında farklı özelliklerin ön plana çıkarıldığı ifade edilmelidir.

Kentler; sosyal, ekonomik, yönetsel ve kültürel faaliyetlerin yoğun olarak yaşandığı, aynı zamanda meydana gelen değişimlerden de en çok etkilenen alanlardır. Söz konusu değişimler kentsel alanlarda yaşayanları da etkilemektedir. 1980'li yılların sonunda popüler hâle gelen neoliberal politikalar önemli değişim ve dönüşümlere yol açmıştır. Yapısal değişimlerin yanı sıra toplumsal değişimler de meydana gelmiştir. Hem kadınların hem de erkeklerin bir arada yaşadığı mekânlar olan kentler de bu değişimlerden çeşitli konularda etkilenmiştir (Şenol, 2008). Sosyal sınıflar arasındaki ayrışmanın artması, neoliberal politikaların kentsel alandaki önemli etkilerinden biri olarak ortaya çıkmıştır (Sipahi ve Örselli, 2012).

İlk zamanlardan bugüne ve neredeyse dünyanın her yerindeki toplumlarda kadınlar, özel alanla ilişkilendirilmiş ve hatta bununla sınırlandırılmışken, erkekler kamusal alanda özgün kılınmış ve buraya hâkim bir konuma yerleştirilmiştir (Franck ve Paxson, 1989; Güney vd., 2020). Kadınların özel, erkeklerin ise kamusal alanlarla olan birlikteliği sanayileşmiş batı toplumlarında bile aşılammıştır. Nitekim bu anlayışın yansımaları fiziksel mekâna ilişkin tasarımdan açıkça okunabilmektedir.

Yaklaşık olarak 18. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan kadın-erkek eşitliğine ilişkin tartışmalar günümüzde hâlâ devam etmektedir. 1789 Fransız Devrimi'nin oluşturduğu atmosferde ön plana çıkan hak ve özgürlük kavramları bir kendini algılama mekanizmasını harekete geçirmiştir. Sonuç olarak kadınlar, ortaya çıkan yeni toplumsal düzende kişiliklerine ve yeteneklerine özgü hakları talep eden bireyler hâline gelmiştir. 1789 tarihli İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin erkekleri önceleyen dili ise tepki çekmekte gecikmemiştir. Bu bildireye karşılık olarak ve onun eksikliklerini gidermek adına Olympe de Gouges tarafından 1791 yılında Kadın ve Kadın Hakları Bildirgesi kaleme alınmıştır. Gouges, bu metinde kadınlar için sadece kanun önünde değil, aynı zamanda kamusal ve özel hayatın tüm alanlarında eşit hak ve sorumluluklar talep ediyordu. 1791 yılı sona ermeden kadınların,

dışlandıkları mesleklerde istihdam edilmeye başlanması, söz konusu bildirgenin toplumsal hayata bir izdüşümü olarak değerlendirilebilir (Bessieres ve Niedzwiecki, 1991).

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kadınların, erkeklerle aynı statüde hak ve özgürlüklere sahip olmak için verdikleri mücadeleye devam etmeleri, feminizm kavramının ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır (Taş, 2016). Süreç içerisinde çeşitli dönemsel dönüşümlere konu olan feminizm, esas itibariyle farklı alanlarda meydana gelen cinsiyet eşitsizliğine yönelik bir çözüm arayışını ifade etmektedir. Wollstonecraft'ın Kadın Haklarının Savunması (*Vindication of Rights of Women*) başlıklı eseri, feminizmin temelini atan ilk metin olarak kabul edilmektedir. Bu metinde kadınların da insan olmalarından ötürü erkeklerle aynı hak ve ayrıcalıklara sahip olması gerektiği vurgulanmaktadır (Heywood, 2013). Kendinden önceki hareketlerden farklı olarak feminizm, “cinsiyet hiyerarşisi” kavramını temel bir kategori alanı haline getirmektedir. Söz konusu hiyerarşinin, toplumu biçimlendiren bir egemenlik ilişkisi yarattığı ifade edilmekte ayrıca kadınların, erkeklerin egemen olduğu sosyal ve siyasal düzende bağımlı bir şekilde yaşadığına dikkat çekilmektedir. İlave olarak kadınların içinde bulunduğu durumun doğal olmadığı ve mücadele edilerek değiştirilmesi gerektiği ön plana çıkarılmaktadır (Mackinnon, 2003). Bu bağlamda feminizm, gerek bu düzenin algılanması ve ona karşı mücadele politikasının oluşturulması, gerekse inşa edilmek istenen toplum modelleri açısından çeşitli dönemsel değişim ve dönüşümler geçirmiştir (Çakır,2018).

İlk dalga feminizmi Fransız Devrimi'nin etkisi ile eşitlik kavramı üzerine yoğunlaşmış olup kanun talepleri ve siyasi haklar ekseninde 1960'lara kadar varlığını sürdürmüştür. Bu dönemde kolektif olarak bir araya gelen kadınlar, erkeklerle eşit haklara sahip olma isteklerini dernekler kurarak göstermeye başlamışlardır. Söz konusu hareket, çeşitli ülkelerde kadınlara oy hakkının verilmesi ile sonuçlanmıştır (Çakır, 2018). 1980'li yıllara kadar devam eden ikinci dalga feminizmi ise cinsellik ve doğurganlığı birbirinden ayırma mücadelesi çerçevesinde şekillenmiştir. Toplumsal cinsiyetten kaynaklanan ve kadınların gündelik yaşamlarında karşılaştıkları sorunların, kişilere özel ya da belirli durumlara özgü bir şekilde ortaya çıkmadığına, aksine bunların ataerkil düzenin bir sonucu olduğuna vurgu yapılmıştır. Daha önceden birtakım bahanelerle göz ardı edilen bu neden-sonuç ilişkisinin ortaya çıkarılması, erkeğin kadın üzerindeki sistematik baskısının açıklanması ve bu baskı ile mücadelenin bir yol haritasının çizilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur. Bunların yanı sıra birçok ülkede; eşit ödemeye ve ayrımcılığın engellenmesine yönelik yasal düzenlemeler yapılması, eğitimin yaygınlaştırılması ve sosyal ve siyasi hayata katılımın kolaylaştırılmasına yönelik kampanyalar yürütülmüştür (Heywood, 2013). İkinci dalga feminizm yerini 1980'lerden sonra üçüncü dalga feminizmine bırakmış ve bu yıllardan sonra feminizm, modernizm ve çok kültürlülük etkisinde gelişmiştir (Heywood, 2019).

Bunlardan bir tanesi de 1980'lerde kendini göstermeye başlayan ve eleştirel bir söylem olarak ortaya çıkan post-kolonyal feminizm algısıdır. Post-kolonyal, bir terim olarak sömürgeci güce ve onun

çeşitli kültürleri şekillendirmeye çalışan söylemlerine karşı bir direnişi ifade etmektedir (Tyagi, 2014). Faaliyetlerini bu çerçevede sürdüren post-kolonyal feministler, Batı dışındaki kadınları da feminist kurama ekleyerek üçüncü dünya kadınlarının yaşadıkları sorunlar üzerinde durmuşlardır. Söz konusu feministler, Batılı düşünürlerin feminizmi homojenleştirmesine ve tek tip kadın algısı yaratmasına karşı çıkmışlardır (Mishra, 2013). Ayrıca ırkçılık ve cinsiyetçilikten kaynaklanan ataerkillik ve cinsiyet eşitsizliği gibi baskı biçimlerini ortadan kaldırmak için mücadele veren bu feministler, kadınların yoksul, umursamaz, cahil ve ev kadını olarak nitelendirilmesine tepki göstermişlerdir. Bu feministlere göre feminizmin, toplumların kendine özgü şartları göz önünde bulundurularak sivil ve siyasi anlamda kurumsallaştırılması büyük bir önem arz etmektedir (Narayan, 1997). Bunların sağlanabilmesi için ise kadınların karşılaştıkları sorunların tabandan başlanarak çözülmesi gerekmektedir. Taban olarak nitelendirilebilecek alanlardan bir tanesi kentlerdir.

Kadının kentteki konumunun ne olması gerektiğine ve kentlerde kadın-erkek eşitliğine ilişkin tartışmalar neoliberal politikaların ve üçüncü dalga feminizm hareketlerinin etkisiyle 1980’li yılların sonunda başlamıştır. Bu bağlamda akla gelen ilk soru, kenti ilgilendiren konularda karar alma süreçlerine kadınların ne oranda katıldığıdır (Şenol, 2008), verilen cevap ise genelde tatmin edici değildir. Yaylı ve Eroğlu (2015), yerel katılım bağlamında kadın temsiline Türkiye’deki boyutuna ilişkin yaptıkları çalışmada kadının siyasal yaşama katılımının dünya ölçeğinde bir sorun olduğunu, söz konusu durumun Türkiye’de ise vahim bir düzeyde bulunduğunu ortaya koymuşlardır. Benzer şekilde Şahnağil (2018) tarafından kadın katılımı ve temsiline yönelik yapılan çalışmada kadınların kamusal ve özel hayatın diğer alanlarında olduğu gibi yönetime katılım ve temsil boyutunda da ikinci plana atıldıkları tespit edilmiştir. Oruç ve Bayrakçı’nın (2018) yerel siyasette kadın aktörlerin katılım ve temsiline ele alan çalışmalarında ise yasal düzenlemelere ve toplumsal beklentilere rağmen, kadınların siyasal yaşama dâhil olma düzeyinin yetersiz olduğu ortaya konulmuştur. Kent nüfusunun neredeyse yarısını oluşturan, dolayısıyla kente dair karar alırken fikir danışılması gereken doğal ortaklar olan kadınlar; ifade edilen süreçlere tam ve eşit katılım sağlayamamakta (Acuner, 2016) ve kent yöneticileri tarafından genellikle ihmal edilmektedir.

Kenti ilgilendiren konularda alınacak karar mekanizmaları erkekler tarafından domine edilmektedir. Söz konusu durum; konut, eğitim, sağlık, ulaşım gibi konularda erkek bakış açısının hâkim olmasına (Tapdık ve Negiz, 2019), bu yüzden de kadınların istek ve ihtiyaçlarının ikinci plana atılmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda, kadınların bir arada bulunabilecekleri mekânların sınırlı olması, her mahallede bir kreş bulunmaması, gündüz bakımevi hizmetlerinin yetersiz kalması, kentsel çevrenin tasarımında yüksek kaldırımların tercih edilmesi, söz edilen düşünce ile paralellik göstermektedir (“Neden Kadın Dostu Şehir?”, t.y., par. 3).

Kadınlar, kent yaşamını doğrudan ilgilendiren karar mekanizmalarında aktif rol alma konusunda dezavantajlı bir konuma sahiptir. Eğitim, sağlık, ulaşım ve teknoloji alanında meydana gelen değişim

ve gelişmelerle birlikte kadınların toplumsal rollerinde ve aile içi ilişkilerinde görece bir iyileşme yaşanmıştır. Ancak kadınlar, erkeklere kıyasla kentsel alandaki siyasal ve sosyo-ekonomik imkânlardan daha az yararlanmaktadır (DAC Network on Gender Equality [GENDERNET], 2011).

Kadınlar kentlerde birtakım sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunlar fiziksel ve yapısal sorunlar olmak üzere iki başlık altında değerlendirilebilir. Fiziksel sorunlar genelde güvenlik sorunları olarak ortaya çıkarken, yapısal sorunlar daha çok kent yapılanmasıyla ilgilidir. Yeterli olmayan sokak aydınlatmaları, yürüyüş yolları ve alt geçitlerin güvensiz olması, yeterince kadın sığınma evinin olmaması, belediyeye ait araçların kentin uzak noktalarına kadar hizmet vermemesi veya hizmette aksaklık gibi ulaşım güçlüklerinin yaşanması, durakların arasındaki mesafenin uzak olması, eğitim ve sağlık kurumlarına ulaşamama gibi sorunlar fiziksel sorun kapsamında değerlendirilebilir. Kadınların kamusal veya özel alanda şiddet görmesini önleyecek mekanizmaların yetersizliği, hem siyasal hem de ekonomik alandan dışlanması, işgücüne katılım konusunda güçlük yaşaması ve kayıt dışı bir ekonominin parçası olması yapısal sorunlara örnek gösterilebilir (Kaypak, 2009).

Ülkelerin temel kalkınma politikaları incelendiğinde, dünyanın önemli bir bölümünde hükümetlerin kadınlarla ilgili konuları bu belgelerin dışında bıraktığı görülmektedir. Hatta kadın-erkek eşitliğini reddeden yasalarla bile karşılaşmaktadır (Özaydınlık, 2014). Gressmann (2016) "*From the Ground up: Gender and Conflict Analysis in Yemen*" (Her Yönüyle: Yemen'de Toplumsal Cinsiyet ve Çatışma Analizi) adlı çalışmada, Yemen'deki cinsiyet rollerini ve eşitsizliklerini ele almıştır. Araştırmada Yemen'deki kadınların toplumsal cinsiyet yapıları ve normlarının bir sonucu olarak hem hukuksal düzeyde hem de uygulamada yaygın bir ayrımcılığa maruz kaldıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca kadınların siyasal katılım ve temsile, ekonomik fırsatlara, eğitim olanaklarına ve sağlık hizmetlerine erişiminin sınırlı olduğu ortaya konulmuştur. Bununla birlikte Yemen'de toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin ciddi bir sorun olduğu ve kadınların, zorla evlendirme, erken yaşta evlilik, kadın sünneti, mirasın reddi ve hareket kısıtlamaları gibi olumsuz durumlarla karşı karşıya kaldıkları görülmüştür. İlave olarak çalışmaya katılan kadınların %90'ının sokakta cinsel tacize uğradığı tespit edilmiştir. Söz konusu duruma mevzuatın yetersizliği, polise güvenin düşük olması ve toplumsal kabulün yol açtığı ileri sürülmektedir (Gressmann, 2016). Günümüzde kadına yönelik ayrımcılığın yadsınamayacak bir boyuta ulaştığı, United Nations Children's Fund (UNICEF) raporları ile de kayıt altına alınmıştır. UNICEF'in (2020) yayınlamış olduğu "*Gender Equality: Global Annual Results Report 2019*" (Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Küresel Yıllık Sonuç Raporu 2019) adlı raporda; kadınların haklarının göz ardı edildiği ve kamusal ve özel hayatta fırsat eşitsizliğine maruz bırakıldığı ifade edilmiştir. Söz konusu ayrımcılığın toplumsal ve kültürel normlar aracılığıyla daha çocukluk döneminde başladığı, devam eden süreçte ise erkeklere daha fazla olanak sağlanmasıyla gittikçe derinleştiği söylenebilir (Özaydınlık, 2014).

Cinsiyete bağlı olarak ortaya çıkan ayrımcılığın önlenmesi, kadının toplum içindeki statüsünün ve rolünün yeniden gözden geçirilerek değiştirilmesine/farklılaştırılmasına yönelik çalışmalar günümüzde üzerinde durulan önemli bir faaliyet alanıdır. Bu bağlamda kadınların kentsel alanlarda karşılaştıkları sorunları ortadan kaldırmak veya en aza indirmek için dünya genelinde çeşitli çalışmalar ve projeler hayata geçirilmektedir. “Kadın Dostu Kentler Projesi” de bu çerçevede yürütülen çalışmalardan biridir.

3. KADIN DOSTU KENTLER PROJESİ

Kadınların hem yerel hem de ulusal düzeyde eşit temsil talebi anayasal bir haktır. Bu hak çerçevesinde kadınlar yerel alanda tam ve eşit katılımın yanı sıra eşit temsil talebinde de bulunmaktadır. Kentlerdeki bu talepleri uygulamaya koymak ve kadınların kentsel sorun ve ihtiyaçlarına çözümler sunmak amacıyla Avrupa’da Birleşmiş Milletler (BM) öncülüğünde Kadın Dostu Kentler Projesi hayata geçirilmiştir. Projenin temel amacı, kadın sivil toplum kuruluşları, taban örgütleri, devlet kurum ve kuruluşları ile yürütülen faaliyetler sonucunda yerel yönetimlerin planlama süreçlerine toplumsal cinsiyet eşitliğini de entegre ederek hem yerel hem de ulusal düzeyde kadın dostu kentler oluşturmaktır (“Project Objectives”, t.y., par. 2). Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe, stratejik ve kentsel plan hazırlama yaklaşımlarının geliştirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlılığın artırılması ve mevcut durumun değerlendirilerek merkezi yönetimlere mevzuat önerilerinde bulunulması projenin beklenen sonuçları arasındadır (“Expected Results”, t.y., par. 3).

Cinsiyete duyarlı yerel yönetimler ve kadın dostu kentler teması ile başlatılan Kadın Dostu Kentler Projesi kapsamında günümüzde farklı siyasal, toplumsal ve kültürel dinamiklere sahip Avusturya, Almanya, İtalya, İngiltere, İsveç, Finlandiya ve Türkiye gibi birçok ülkede çeşitli uygulamalar hayata geçirilmektedir. Ayrıca proje, insan hakları bildirisinin kabulünün 60. yıldönümü nedeniyle düzenlenen etkinliklerde değerlendirmeye alınmış, sonuç olarak dünya genelinde insan hakları kapsamında yürütülmekte olan en iyi altı proje arasında yer almıştır (Şener ve Demirdirek, 2014).

Herhangi bir kentin kadın dostu kent olabilmesi, sınırları içerisinde yaşayan kadınların yaşadıkları sorunları ve gereksinimleri doğru bir şekilde tespit edip bunlara yönelik her türlü ayrımcılığı ortadan kaldırmak için gerekli tedbirleri almasıyla yakından ilişkilidir. Bu ilk adımı, toplumsal cinsiyet eşitliğine göre kadınlara özel kentsel hizmetlerin planlanması takip etmelidir. Bu bağlamda kadın dostu kent anlayışının mekânsal önerileri şu şekilde sıralanabilir (Dinçtürk ve Açıksöz, 2018):

- Kamusal mekânlardaki güvenliği sağlayabilmek için kent planları yapılırken kenti tanıtıcı levhaların konulmasına dikkat edilmeli, acil arama noktaları yapılmalı, çıkmaz sokakların sayısı azaltılmalı ya da mümkünse tamamen ortadan kaldırılmalı, meydanlar iyi aydınlatılmalı, kamusal alanlar ulusal ve uluslararası kurallara göre izlenmelidir.

- Kadınların kentlerde yaşadığı fiziksel sorunlardan biri olan ulaşım alanında gerekli düzenlemeler yapılarak, araçların kentin her tarafına etkin ve etkili bir şekilde hizmet götürmesi ve akşam saatlerinde araçların belirli yerlerde durma zorunluluğu ortadan kaldırılarak istenilen yerlerde durdurulması sağlanmalıdır.
- Yollar, kaldırımlar ve üst geçitler tasarlanırken kadınların ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır.
- Kadınların kamusal ve özel alanda karşılaştıkları şiddeti önlemeye yönelik mekanizmalar ve şiddet mağduru kadınlara destek olabilecek yapılar oluşturulmalıdır.

Mekânsal önerilere ek olarak eşitlik birimleri kurulmalı, stratejik planlar, bütçeler ve performans programları toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir şekilde hazırlanmalı ve yerel düzeydeki karar organlarına kadınların tam ve etkili siyasal katılımlarını sağlamaya yönelik politikalar hayata geçirilmelidir (Özsoy ve Sipahi, 2016; Yücel ve Kutlar, 2020).

Bir kentin kadın dostu kent olabilmesi için en temel şartlardan biri kadınların kent hayatı içinde kendilerini etkileyen konularda söz sahibi olmalarıdır. Bu bağlamda dünyanın çeşitli kentlerinde çalışmalar yürütülmektedir. Söz konusu çalışmalar, ülkelerin sahip olduğu yönetsel ve siyasal yapıdan bağımsız olarak ele alınamamakla birlikte, yürütülen çalışmaların ana teması kadının kentteki durumunun iyileştirilmesidir. Kadın Dostu Kentler Projesi'nin ortaya çıktığı coğrafya olan Avrupa'da ve çalışmanın örnekleminin bulunduğu ülke olan Türkiye'de proje kapsamında farklı uygulamaların hayata geçirildiği görülmektedir.

3.1. Avrupa'da Kadın Dostu Kent Uygulama Örnekleri

Avrupa'da kadın dostu kentler inşa etmek için çeşitli adımlar atılmaktadır. Bu kapsamda, kente dair kararlarının alındığı organlarda kadınlarının temsil oranını yükseltmek, kadın-erkek eşitliğini sağlamak için eşitlik birimleri kurmak ve eşitlik planları hazırlanmak, kentin yöneticilerinin ve yerleşiklerinin toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki farkındalığını artırmaya yönelik faaliyetlerde bulunmak ve bütçe yapma süreçlerinde bunu dikkate almak örnek olarak verilebilir (European Commission [EC], 2019). Bununla birlikte kente dair planlama yapılırken (altyapı sistemi, ulaşım güzergahı, aydınlatma ve kamera sisteminin dizaynı vb.) kadınların ihtiyaçları göz önüne alınmakta, kentte sunulan hizmetlere ulaşmaları kolaylaştırılmakta ve kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi için yasal düzenlemeler, politika değişiklikleri, mali yardım ve bilinçlendirme faaliyetleri yapılmaktadır (EC, 2019). Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde Kadın Dostu Kentler Projesi'nin başarı ile uygulandığı kentler bulunmaktadır.

Avusturya'nın Viyana kenti bu kapsamda öncü sayılabilecek kentlerden biridir. Kadınların özel alanla sınırlandırılmaları, buna karşılık ise erkeklerin kamusal alanda hâkim bir konuma yerleştirilmeleri Franck ve Paxson'un (1989) da belirttiği gibi uzun zamandır etkisini devam ettire(cek)n bir algıdır/olgudur. Viyana kentinde söz konusu algının kırılmasına ve kadınların da kamusal alanlarda daha

görünür kılınmasına yönelik önemli adımlar atılmıştır. Bir bölgenin kadınlar sokağı olarak tasarlanması ve kentin sokak, meydan ve parklarına kadın isimlerinin verilmesi bu adımlara örnek olarak gösterilebilir (Illien, 2021). Viyana’da kadınlar için 24 saat açık olan ücretsiz “Acil Destek Hattı” uygulaması da yine kadınların kendilerini kamusal alanlarda daha güvende hissetmelerine yönelik sunulan önemli bir hizmettir (Güney vd., 2020). Bunun dışında Viyana Belediyesi, yirmi yılı aşkın bir süredir toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı planlama konusunu ele almaktadır. Kadınların Özel İhtiyaçlarına ve Günlük Yaşamın Gereksinimlerine Yönelik Planlama ve İnşaat Koordinasyon Ofisi (*Alltags- und Frauengerechtes Planen und Bauen*)’nin kurulmasıyla Viyana önemli bir ilke imza atmıştır (Damyanovic vd., 2013). Viyana Belediyesi, ulaşım ağlarını düzenlediği sırada, bu güzergâhları kullanan erkek ve kadınlardan günlük rotalarını harita üzerinde işaretlemelerini talep ettiği bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma sonucunda, erkeklerin hareketlerinin ev ve işyeri arasında yoğunlaştığı, farklılaşan geleneksel rollerinin (alışveriş, çocuk bakımı, okul...) gerektirdiği hizmetlerin kentin farklı bölgelerine dağılmış olmasından ötürü kadınların hareketlerinin ise kentte erkeklere nispeten daha geniş bir alana yayıldığı ortaya konulmuştur (Baykan, 2015; CIVITAS, 2020). Böylece kentsel planlama süreçlerinde yeterince temsil edilmeyen ve kent nüfusunun büyük bir kısmını oluşturan kadınlar önemszenmeye ve dikkate alınmaya başlanmıştır. Hatta kadın mimarlarca yapılan toplumsal cinsiyete duyarlı kent ve konut planlaması, Birleşmiş Milletler tarafından örnek proje olarak seçilmiştir (“Frauen-Werk-Stadt”, 2011).

Kadın Dostu Kentler Projesi kapsamında Almanya’nın çeşitli kentlerinde birtakım çalışmalar yürütülmektedir. 1989 yılından bu yana Frankfurt kentinde Kadın Departmanı faaliyette bulunmaktadır. Bu birimin amacı kentte kadınlar (göçmen kadınlar da dâhil) için şiddet içermeyen, bağımsız ve eşit bir yaşam ortamı oluşturmaktır. Çalışmalarında ise eğitim, istihdam, şiddetten korunma, kültür, spor gibi alanlarda kadınlara yönelik politikalar üzerine odaklanmaktadır. Söz konusu birim, kadınların iş hayatına katılması veya geri dönüşü çerçevesinde düzenlenen uyum programlarını da desteklemektedir. Kent Konseyindeki liderlik pozisyonlarının yaklaşık %30’unun kadınlardan oluşması da yine bu birimin faaliyetlerinin bir sonucudur (Şenol vd., 2010). Kadın dostu kent bağlamında çalışmaların yürütüldüğü diğer bir Almanya kenti olan Hannover’da, proje dâhilinde oluşturulan eşitlik birimi, kent planlama dairesi ile birlikte çalışarak kentteki mevcut ulaşım yapısının cinsiyet eşitliği ekseninde yeniden gözden geçirilmesini sağlamıştır. Benzer bir girişim olarak Wiesbaden kentinde de tren istasyonu, çevresi ile birlikte çocuk ve kadınların güvenliğini tehlikeye atmayacak şekilde düzenlenmiştir (Şenol, 2008). Almanya’da aile içi şiddet ile ilgili olarak polisler her beş dakikada bir aranmaktadır. Bu şiddet vakaları ise genellikle özel/ev içi alanda gerçekleşmektedir ve Almanya’da her üç kadından biri hayatında en az bir kez fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalmaktadır. Bu noktada Wiesbaden Belediyesi Kadın Dairesi şiddeti önleme ve şiddetten etkilenen kadınlara yardım ve destek sağlama bağlamında oldukça kararlı bir duruş sergilemektedir. Kadın Dairesi, yaptığı disiplinler arası çalışmalar ve emniyet

müdürlüğü ile gerçekleştirdiği iş birliği sayesinde şiddeti önleme konusunda önemli bir ilerleme kaydetmiştir (“Unterstützung, Beratung und Hilfe bei Gewalt gegen Frauen”, t.y., par. 3).

Kentlerin kadın dostu olmaya yönelik faaliyetler yürüttüğü bir diğer ülke ise İtalya’dır. Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda ilerleme sağlaması büyük ölçüde İtalya’nın AB direktiflerini benimseme ihtiyacı ve eşit fırsatların ortak bir tema olduğu Avrupa fonlarını kullanma isteğinden kaynaklanmıştır ve bu yöndeki faaliyetler 2000’den itibaren hız kazanmıştır. İtalya Bakanlar Kurulu Başkanlığı’nın Fırsat Eşitliği Dairesi (*Dipartimento Pari Opportunità - Presidenza del Consiglio dei Ministri*), ülkenin cinsiyet eşitliği politikasını uygulamada temel kurumu hâline gelmiştir. Kadına yönelik şiddeti önlemeye odaklanan Daire, bu çerçevede hükümet eylemlerini teşvik ve koordine etme görevini üstlenmektedir (European Institute for Gender Equality [EIGE], 2019). Fırsat Eşitliği Bakanlığı ise tüm yerel yönetim kademelerinin katıldığı bir seminer programı organize etmiştir. Söz konusu seminerde hükümetin cinsiyete duyarlı bütçe çerçevesindeki politikaları anlatılmıştır. İtalya’nın başkenti Roma’da “katılımcı bütçe” anlayışı çerçevesinde toplumsal cinsiyet eşitliğini korumaya ve güçlendirmeye yönelik bir bütçeleme projesi uygulamaya konulmuştur (Sintomer vd., 2008; Dias, 2014). Diğer bir İtalya kenti olan Modena’da ise kadın katılımını artırmak için kamu konut komisyonunu oluşturan üyelerin en az yarısının kadın olma zorunluluğu getirilmiştir (Şenol, 2008). Ayrıca İtalya’nın farklı bölgelerinde, kadınlara yönelik eğitim olanaklarının artırılması dair çeşitli çalışmalar yapılmaktadır (EIGE, 2019). L’Oréal UNESCO Bilimde Kadınlar Ödülü’nün (*Awards L’Oréal-UNESCO For Women in Science*) parçası olan ve her yıl düzenlenen “Kadınlar ve Bilim için L’Oréal İtalya Ödülü” (*Award L’Oréal Italy for Women and Science*) bu çalışmalardan biridir. Başlangıcından bu yana söz konusu etkinlik ile 35 yaş altı 60 kadın araştırmacıya 15.000 Euro burs sağlanmıştır (“Other Stimulatory Initiatives”, t.y., par. 6).

Kadınların kentteki durumlarını iyileştirmeye odaklanan çeşitli faaliyetlerin hayata geçirildiği bir diğer ülke olan İngiltere’nin Bristol kentinde bu amaca yönelik çalışmalar yürüten Bristol Kadın Forumu (*Bristol Women’s Forum*) bulunmaktadır. Kadın grubu, yerel karar vericilere kadın bakış açısı kazandırmak için belediye meclis üyeleri ve memurları ile toplantılar düzenlemektedir. Ayrıca bu kentte konut tahsisi yapılırken çocuklu bekar kadınlara öncelik tanınması (Seaforth, 2008), hamilelik sırasında sağlığı korumak için kadınlara yüzme havuzlarından ücretsiz faydalanma olanağı sağlanması dezavantajlı kesim içerisinde yer alan kadınlara değer verilmesinin güzel bir örneğidir (“Free Swims For Pregnant Women”, t.y., par. 1). Bu kapsamda çalışmalar yürütülen bir diğer İngiltere kenti ise Londra’dır. Kentin büyükşehir belediyesi ile ulaştırma birimi ve polis teşkilatının ortak girişimleriyle “Neye Bindiğini Biliyor Musun?” (*Know what you’re getting into*) adlı kampanya başlatılmıştır. Bu çerçevede kadınlar, izinsiz/yasadışı çalışan minibüs ve taksileri kullanmanın potansiyel risk ve tehlikeleri hakkında bilgilendirilmiş/bilinçlendirilmiştir. Yaratılan farkındalık sayesinde söz konusu araçlara binmek isteyen kadınların sayısı yaklaşık %80 oranında; bu araçlarda meydana gelen fiziksel ve cinsel şiddet olaylarının sayısı ise %50 oranında azalmıştır (“Safer Travel”, 2009).

İsveç, projenin hedeflerinin gerçekleştirilmesi bağlamında öncü sayılabilecek ülkelerden biridir. Cinsiyet eşitliğine yönelik çalışmalar İsveç'te genel itibariyle 1987 yılında eşitlik programının oluşturulmasıyla başlamıştır. Program dâhilinde yürütülen faaliyetler neticesinde kadınların karar alma süreçlerine katılım oranları 1992 yılından itibaren kademeli olarak artmaya başlamış ve zaman içerisinde bu oran %50'ye ulaşmıştır. 2020 Dünya Bankası verilerine göre ulusal parlamentodaki kadın oranı Avrupa'da ortalama %32 iken, İsveç'te ortalama %47'dir (The World Bank, t.y.). Kentlerde oluşan ayrımcılığı ortadan kaldırmak için İsveç'in Stokholm kentinde Sekreteryaya kurulmuş ve dört kamu denetçisi cinsiyet ve cinsel şiddet/taciz gibi alanları takip etmekle görevlendirilmiştir (Şenol, 2008). Bu kapsamda İsveç'in başkenti Stokholm kentinde 1997 yılında ilk eşitlik planı hazırlanmıştır. Stockholm kentini de kapsayacak şekilde oluşturulan eşitlik planı, elli farklı yerel yönetim türü için ayrı ayrı düzenlenmiştir. Bunu takiben 2004 yılında hazırlanan eşitlik planında ise, eşit işe eşit ücret ödenmesi, bu kapsamda iş planlarının şeffaf biçimde oluşturulması, eğitim alanında cinsiyetler arası eşitliğin sağlanması amaçlanmıştır. Stokholm belediye meclisinde nadir de olsa kadınların daha fazla temsil edildiğine rastlanılması bu faaliyetlerin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Buna ek olarak kadın katılımı ve temsili sadece resmî oluşumlarda değil, aynı zamanda özel kuruluşlarda da önemli bir orana sahiptir. İsveç'in 2020 yılına ait cinsiyet eşitliği raporuna göre Stokholm Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören şirketlerin yüzde 10'unun başkanlığında kadınlar bulunurken, yönetim kurulu üyelerinin ise %35'i kadındır ("Gender Equality", 2021). Ayrıca genel olarak İsveç, Dünya Ekonomik Forumu'nun her yıl sağlık, eğitim, ekonomi ve politika göstergelerini baz alarak yayınladığı Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu'nda 2006'dan bu yana beşinciliğin altına düşmemiştir. 2021 yılının Mart ayında yayınlanan raporda ise İsveç beşinci sırada yer almaktadır (World Economic Forum, 2021). Buradan hareketle İsveç kentlerinin kadın dostu kent olma bağlamında önemli bir gelişme gösterdiği ifade edilmelidir.

Benzer şekilde Finlandiya'da da 1987 yılında kadın ve erkeklerin cinsiyet temelinde yerel ve ulusal düzeyde eşit temsilini öngören bir Kadın ve Erkek Eşitlik Yasası kabul edilmiştir ("National Legislative Bodies", 1987). Bu yasanın kabul edilmesinin altında yatan temel düşünce, karar alma süreçlerinde her iki cinsiyetin de eşit şekilde temsilinin ve katılımının daha faydalı olacağına inanılmasıdır. 1995 yılında yasada yapılan düzenlemede kadınların karar organlarında en az %40 oranında temsili zorunlu hâle getirilmiştir. Espoo kentinde, bu yeni düzenlemeye uygun olarak belediye meclisinin %55'lik kısmını kadınlar oluşturmaktadır (Espoo, 2020). Eşitlik Yasası'nın yüzde 40'lık cinsiyet kotası hükmü, hem ulusal hem de yerel düzeyde kadın katılım ve temsil oranını önemli ölçüde artırmıştır. Kotalar hükümet, belediye ve belediyeler arası düzeyde uygulanmaktadır. Kota uygulaması yerel düzeyde, özellikle belediye yönetim kurullarında ve belediye komitelerinde cinsiyet dengesini gözle görülür şekilde iyileştirmiştir (Ministry of Social Affairs and Health, 2015).

Avrupa'dan yer verilen ülke-kent örnekleri doğrultusunda kadınların kentte yaşadıkları sorunları ortadan kaldırmaya yönelik çeşitli adımların atıldığı ifade edilebilir. Bu sayede kadınların

kentteki spesifik ihtiyaçları ve beklentileri bir nebze de olsa karşılanmaya çalışılmaktadır. Hayata geçirilen uygulamalarla kamusal mekânlar, kadınların kentsel yaşama etkin katılımına olanak sağlayacak şekilde yeniden tasarlanmak istenmektedir. Avrupa’da kadın dostu kentlerin oluşturulmasına yönelik verilen örnek uygulamalar ve bunlarda kullanılan yöntem ve araçlar, Türkiye’de bu kapsamda yürütülecek çalışmalarda yol gösterici bir niteliğe sahiptir.

3.2. Türkiye’de Kadın Dostu Kentler Projesi

Dünyanın hemen her yerinde kadınlar, cinsel kimliklerinden ötürü topluma entegre olma konusunda birtakım zorluklar yaşamaktadırlar. Kadınların, statüsü söz konusu ülkenin yasama ve yürütme süreçleriyle yakından ilişkilidir. Dünya Bankasının “Kadın, İşletme ve Hukuk Projesi” (*Women, Business, and the Law Project*) çerçevesinde yapılan bir araştırma, yüksek gelirli ülkelerden kalkınma mücadelesi verenlere kadar yüz yirmi sekiz ülkeden sadece yirmisinin kadın ve erkeğe eşit muamele eden bir hukuk sistemine sahip olduğunu ortaya çıkarmıştır. Mevzuat çerçevesinde kadınların maruz kaldıkları kısıtlamalar ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte bunların hepsi kadınların ekonomik bağımsızlığını zedelemektedir. İşletme sahibi kadın sayısının ve yönetim kademelerindeki kadın oranının azalması, kısıtlayıcı mevzuat düzenlemeleri ile ilişkilendirilmektedir. Bu nedenle, dünya nüfusunun %50’sinden fazlasını oluşturan ve dünyadaki işlerin %66’sını yapan kadınların, dünya gelirinin %10’una ve malvarlığının %1-2’sine sahip olmaları şaşırtıcı değildir (Rabenhorst, 2011). Söz konusu oranlar kadın-erkek eşitsizliğinin boyutunu gözler önüne sermektedir.

Türkiye’de kentsel alandaki eşitsizliklere son vermeye yönelik çalışmalar 2000’li yıllarla birlikte gündeme gelmeye başlamış ve kadınların kentsel alandaki yaşam standardının artırılması hedeflenmiştir. Söz konusu çalışmalar bazen Anayasa ve kanunlarda değişiklik yapmak, bazen de ulusal ve uluslararası aktörlerin çabalarıyla hazırlanan projeleri uygulamak şeklinde olmuştur (Özsoy ve Sipahi, 2016). Bu bağlamda 2006 yılında Türkiye’de Kadın Dostu Kentler Projesi’ne başlanmıştır. Projede; İçişleri Bakanlığı düzenleyici, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) uygulayıcı, İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı (SIDA) ise bağış yapan kurum statüsüyle ortak olarak yer almaktadır (Inksater vd., 2015).

Proje kapsamında birtakım taahhütlerde de bulunulmuştur. Bunlar şu şekilde sıralanmaktadır (“Taahhütname”, t.y., par. 2):

- Yerel paydaşların (yerel yönetim birimleri, kamu kurumları, kadın örgütleri, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler) katılımıyla kentlerde İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulu oluşturmak,
- Belediye ve il genel meclislerinde Kadın-Erkek Eşitlik Komisyonu kurmak,
- Belediye ve valiliklerde Kadın-Erkek Eşitlik Birimleri oluşturmak,
- YEEP hazırlanma aşamasında yerel paydaşların taleplerini dikkate almak ve uygulanmasını yine bu kesimlerle birlikte denetlemek,

- Toplumsal cinsiyet eşitliği ekseninde bütçe hazırlamak,
- Kadın örgütleri ile ortak hareket ederek kadın ve kız çocuklarını güvence altına almak ve mevcut durumlarını güçlendirmek,
- Toplumsal cinsiyet eşitliği kapsamında halkı bilgilendirici çalışmalar yapmak ve toplumda farkındalık yaratmaya yönelik etkinlikler organize etmek,
- Proje kapsamında yürütülecek çalışmalarda ve düzenlenecek etkinliklerde her türlü donanım ve personel ihtiyacının karşılanmasında kolaylık sağlamak.

Proje kapsamına alınacak kentlerin seçimi konusunda detaylı bir çalışma yapılmıştır. Bu bağlamda kent seçiminde yerel yönetimlerin istekliliği, diğer BM projelerinin sürdürüldüğü mekânlar ve bütçe imkânları ve coğrafi farklılıklar dikkate alınmıştır (Sipahi ve Örselli, 2012). Kentler bu kriterler çerçevesinde değerlendirilmiş, akabinde birinci aşama kapsamında proje 7 Mart 2006-31 Aralık 2009 yılları arasında beş kentte (İzmir, Kars, Nevşehir, Şanlıurfa, Trabzon) faaliyete geçirilmiştir. Projenin 2009 yılında tamamlanan ilk aşamasında genel olarak sivil toplum kuruluşlarının katılımı ile bilinçlendirme eğitimleri ve atölye çalışmaları yapılmıştır; ikinci aşaması ise 1 Nisan 2011’de başlatılmış, 31 Nisan 2013’te sona ermiştir. Bu aşamadaki kentlerin seçiminde, kapasite ve ihtiyaç faktörleri doğrultusunda hazırlanan haritalar etkili olmuştur. İkinci aşamada projeye yedi kent (Adıyaman, Antalya, Bursa, Gaziantep, Mardin, Samsun ve Malatya) daha eklenmiştir (Baykan, 2015).

Kadınların kentsel alanda mobilite ve güvenliklerinin artırılması, erkeklerle eşit oranda eğitim ve sağlık hizmetlerinden faydalanmalarının sağlanması, ekonomik hayata ve kenti ilgilendiren konularda karar alma mekanizmalarına katılmalarının teşvik edilmesi ve buna yönelik mekanizmalara işlerlik kazandırılması “Kadın Dostu” olmak isteyen kentlerin gerçekleştirmesi gereken hedefler arasında değerlendirilebilir. Kentlerin “Kadın Dostu” olarak nitelendirilmesi ise bu hedeflerin uygulamaya konulma oranıyla doğrudan ilişkilidir.

Dünya Ekonomik Forumunun (WEF) 2020 yılında yayınladığı ve “kadınların siyasal alana katılımı, fırsat eşitliği, eğitim imkânlarına erişim, sağlık hizmetlerine ulaşım, kadının ekonomiye katılımı” göstergelerini ölçen Cinsiyet Eşitliği Raporuna göre yüz elli üç ülke arasında listenin başında Norveç, Finlandiya ve İsveç bulunurken Türkiye yüz kırk dokuzuncu sırada yer almaktadır. Bu raporun sonuçları Türkiye’deki toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin boyutlarını çarpıcı bir şekilde göstermekte ve kentlerin bu durumun belirgin olarak yaşanan alanlar olduğunu ortaya koymaktadır.

2020 yılında Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ve Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı’nın ortak girişimleriyle hazırlanan “81 İilde Türkiye’nin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi”nde kentler, siyaset ve ekonomi alanlarında temsil edilme düzeyi ve üretim ve eğitim faaliyetlerine katılım oranı açısından bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. İnceleme sonucunda bölgeler arasında önemli farklılıkların bulunduğu ve söz konusu alanların yerel politika üretme süreçlerinde zayıf kaldığı tespit edilmiştir. Örneğin; siyaset ve ekonomide temsil edilme kriteri

kapsamında siyasi partilerin ilçe başkanlarının cinsiyetlerine göre dağılımları incelendiğinde Ardahan ve Artvin’de %16,7’lik bir oran mevcutken bu oran Sinop’ta %0’dır (Düşündere vd., 2020).

Kadınların yerel düzeyde karşılaştıkları sorunlar yereldeki politikalarla doğrudan ilişkilidir. Yerel siyaset ve yerel yönetimler kadınlara iki farklı siyasal katılım olanağı sunmaktadır. Bunlardan biri, kadınların bizzat yerel politika yapıcı aktörler olarak yerel siyasette rol almalarıdır. Diğeri ise yerel yönetim birimlerince alınan kararlardan etkilenen ve farklı kentsel hizmetlere ihtiyaç duyan yerel topluluk üyeleri olarak kadınların yerel siyasete katılımıdır (Mazlum, 2009).

Bu bağlamda kadınların ulusal ve yerel düzeyde katılım oranlarına bakmak gerekirse; ulusal düzeyde kadın vekil oranı Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)’de %17 olup altı yüz milletvekilinden yalnızca yüz dördü kadındır (YSK, 2018). Bu oranın yerel düzeye yansımaları, belediye meclis üyelerinin cinsiyet dağılımı üzerinden okunabilir. Çünkü belediye meclisleri, kente dair politikaların ve kadın-kent ilişkisinin şekillendiği, kentin yönetildiği ve temsil edildiği birimlerdir. Trabzon’da kadın belediye meclis üyesi oranı %8, iki yüz yetmiş iki belediye meclis üyesi arasındaki kadın üye sayısı ise yirmi birdir (TÜİK, 2021). Belediye meclis üyelerinin cinsiyet dağılımı göz önünde bulundurulduğunda kent nüfusunun %50’sini oluşturan kadınların tam anlamıyla temsil edilmediği görülmektedir. Dolayısıyla kentlerin tasarımında ve yerel politikaların oluşturulmasında erkek egemen bir tavrın etkin olduğu söylenebilir. Söz konusu durum, kentte yaşayan kadınların kentsel yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileme potansiyeli taşımaktadır.

Buradan hareketle Türkiye’de kadın temsiline düşük olduğunun hem ulusal hem de yerel ölçekte önemli bir sorun alanı olduğu ifade edilebilir (Çolak ve Küçükylmaz, 2019). Seçimlerde aday olmak isteyen kadınların cinsel önyargı ve baskılara maruz kalması, seçilemeyecek bir yerde veya sırada aday gösterilmeleri kadın temsiline olumsuz yönde etkilemektedir (Oruç ve Bayrakçı, 2018). Kocalarının veya baba, amca, dayı, oğul gibi ailede sözü geçen erkeklerin siyasal tutumları çerçevesinde hareket etmeleri kadınların temsiline olumsuz etkilemenin yanı sıra katılma davranışlarını da zedelemektedir (Çağlar, 2011). Türkiye’de katılımın her iki boyutu açısından da kadınların siyasal karar alma süreçlerinin dışında kaldıkları söylenebilir (Mazlum, 2009). Siyasi partilerde kadın-erkek eşitliği temelinde bir yapının oluşturulması, aday seçim süreçlerinin demokratikleştirilmesi, cinsiyet kotası uygulaması ve bu konuda erkeklerin tutumlarını değiştirmeye yönelik bilinçlendirme faaliyetleri yürütülmesi, kadınların siyasal alanda daha eşitlikçi bir oranda temsiline ve bu sayede karar alım süreçlerine daha aktif katılmalarına olanak sağlayacak çözüm önerileridir (Çağlar, 2011). Bazı kentlerde Kadın Dostu Kentler Projesi kapsamında sürdürülen faaliyetler ile kadınların kentlerdeki konumu güçlendirilmeye çalışılmaktadır. Bu illerden biri de Trabzon’dur.

4. ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BİLGİLER

4.1. Araştırmanın Amacı

Kadın-kent ilişkisini Trabzon özelinde incelemek ve Kadın Dostu Kentler Projesi çerçevesinde atılan adımlardan yola çıkarak kentin kadın dostu olup olmadığına ilişkin bir değerlendirmede bulunmaktadır.

4.2. Araştırmanın Sorunsalı

Kentte yaşayan nüfusun yaklaşık %50'si kadın olmasına rağmen, kente ilişkin politikaların oluşturulması ve yürütülmesinde kadınlar ikincil planda kalmaktadır. Gerek yönetime katılmaları gerekse onların kadın olmalarından kaynaklanan farklı ihtiyaç ve taleplerine yanıt verilmemesi önemli bir sorundur. Bu sorun bağlamında ortaya çıkarılan "Kadın Dostu Kentler Projesi"nin Trabzon'daki yansımaları ise çalışmanın sorunsalını oluşturmaktadır.

4.3. Araştırmanın Örneklemi

Kadın-kent ilişkisi her kentte mevcuttur. Türkiye'de on iki ilde kadın dostu kent bağlamında çalışmalar yürütülmektedir. Bu çalışmada ise Trabzon ilindeki sağlık, istihdam, kadına yönelik şiddet, kadın temsili ve katılımı ve kentsel hizmetler konuları çerçevesinde gerçekleştirilen faaliyetlere odaklanılmaktadır.

4.4. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada öncelikle Trabzon'da kadın-kent ilişkisine ve bu proje kapsamında yapılan faaliyetlere odaklanan akademik çalışmalar için literatür incelemesi; YEEP metninde ise doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Kadına yönelik şiddet, kadın temsili ve katılımına ilişkin göstergeler çerçevesinde yapılacak değerlendirmelere ışık tutacak veriler ise YSK, TÜİK ve Trabzon Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nden alınmış ve yorumlanmıştır. Söz konusu verilerden ve diğer kadın dostu kent uygulamalarından hareketle Trabzon'un kadın dostu kent olma potansiyeline ilişkin bir değerlendirme yapılmıştır.

4.5. Araştırmanın Bulguları

2013 yılında AB menşeli Kadın-Erkek Yerel Eşitlik Şartı'nı imzalayan ilk il niteliğine sahip olan Trabzon (Erdoğan, 2017), 2020 yılında Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV)'nin desteğiyle oluşturulan *81 İilde Türkiye'nin Toplumsal Cinsiyet Karnesinde* otuz birinci sırada yer almıştır (Düşündere vd., 2020). Kadın Dostu Kentler Projesi'nin ortaya çıkmasında, kentsel alanlarda sunulan hizmetlerden cinsiyet temelli bir ayırım gözetmeksizin kadın ve erkeklerin eşit şekilde faydalandırılması amacı etkili olmuştur. 811.901 (402.224 erkek, 409.677 kadın) nüfusa sahip olan Trabzon, söz konusu projenin birinci aşamasına Mart 2006'da katılmıştır.

Bu kapsamda 12.05.2008 tarihinde ilk olarak, Trabzon İl Genel Meclisinde kadın üye bulunmamasına rağmen, Kadın Hakları Komisyonu oluşturulmuştur (Şenol vd., 2010). Takip eden süreçte yerel yönetimler, yerel eşitlik mekanizmaları, toplumsal cinsiyet ve cinsiyete duyarlı bütçeleme konuları çerçevesinde 2012 Şubat'ında Trabzon İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurullarına kısa süreli eğitimler verilmiştir. Eğitimlere katılım sadece ifade edilen kurullar ile sınırlı kalmamış, yerel paydaşlar da bu organizasyonda yer almıştır (Inksater, 2015).

Projenin ortaya çıkış amacını gerçekleştirmek, diğer bir deyişle yerel düzeydeki politikaları cinsiyet eşitliği temelinde oluşturup hayata geçirmek için YEEP hazırlanması uygun görülmüştür. Trabzon YEEP'in uygulama konulması ve aşamalarının denetlenmesi için 10.11.2008 tarihinde Trabzon Valiliği çatısı altında Eşitlik Birimi kurulmuş, 02.12.2008 tarihinde ise bu birime personel atanmıştır. Buna ilave olarak, süreçlerin plana uygun yürütülmesini sağlamaya yönelik olarak Eşitlik Birimi sorumluları, ilçelerde ve kamu kurumlarında görevlendirilmiştir. Söz konusu fikre işlerlik kazandırmak amacıyla 20-22 Aralık 2006 tarihleri arasında, Trabzon'daki yerel yönetim birimi ve kadın kuruluşu temsilcilerinden meydana gelen dokuz kişilik ekip Ankara'da YEEP hazırlama çalışmalarına dâhil olmuştur. Bu faaliyet sonucunda ortaya çıkan Trabzon YEEP üzerinde son düzeltmeler yapıldıktan sonra tasarı metninin yerel meclislerde onaylanması amacıyla lobicilik faaliyetleri yürütülmeye başlanmıştır. Çabalar sonucunda Trabzon YEEP, 08.01.2008 tarihinde İl Genel Meclisinde oyçokluğuyla, 06.02.2008 tarihinde ise Belediye Meclisinde oybirliği ile kabul edilmiştir (Şenol vd., 2010).

YEEP kapsamında sağlık, istihdam, kadına yönelik şiddetle mücadele, yerel yönetim birimlerinde ve yerel karar alma süreçlerinde kadının temsili ve katılımını artırma ve kentlerde sunulan hizmetlerden kadınların eşit şekilde faydalanmasına olanak sağlama konuları ele alınmıştır.

4.5.1. Sağlık

Trabzon YEEP'te sağlık alanında cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan sorunları toplumsal hayattan tamamen silmek ya da en azından makul bir seviyeye indirmek için birtakım çözüm önerileri getirilmiştir. Kadınların sağlık hizmetlerine ulaşım yollarının güçlendirilmesi ve ilgili süreçlerin kısaltılması, üreme sağlığı ve cinsel sağlık hakkında kadınların bilinçlendirilmesi ve "Aile Sağlığı Danışmanlığı" hizmetinin yaygınlaştırılması çözüm önerilerine örnek olarak gösterilebilir. Bu hedefler doğrultusunda Trabzon Belediyesi, İl Sağlık Müdürlüğü ve Trabzon Kadın Platformu'nun ortak girişimi sonucunda üç mahalle pilot uygulama alanı olarak seçilmiş; muhtarlarla iş birliği hâlinde sağlık taraması yapılmıştır. Trabzon Belediyesi kadınlara ücretsiz ulaşım imkânı sunmuş; yaklaşık yüz kadının kanser taramasından geçirilmesini ve kanser hakkında bilinçlendirilmesini sağlamıştır. İl Sağlık Müdürlüğü ise yürütmüş olduğu "Sağlıklı Ailem" projesi kapsamında kadınların; dengeli ve düzenli beslenme alışkanlıkları, çocuk ve ruh sağlığı, modern doğum kontrol yöntemleri ve kadınlarda görülmesi muhtemel kanser türleri hakkında bilgi sahibi olmaları için toplantılar düzenlemiştir (Şenol vd., 2010).

Sağlık alanında yapılan faaliyetlere bakıldığında genel olarak fiziksel sorunlara yönelik bir iyileştirme çabasının varlığı dikkat çekmektedir. Ancak kadınlar, fiziksel sorunların yanında çeşitli ruhsal sorunlara da sahip olabilmektedir. Bunları ortadan kaldırmak veya en aza indirmek için kadınlar kentteki rehabilitasyon hizmetleri hakkında bilgilendirilmeli ve kadınların söz konusu hizmetlerden faydalanmasını teşvik etmeye ve kolaylaştırmaya ilişkin politikalar üretilmelidir.

4.5.2. İstihdam

Trabzon YEEP'te istihdam konu başlığı altında kentte kadınların çalışma hayatına aktif katılımının artırılması ve çalışma hakkından eşit düzeyde yararlanması amaçlanmıştır. Söz konusu amaçlara ulaşmak için kadınların yasal düzenlemeler hakkında bilgi sahibi olması, kadınlara yönelik çalışma alanlarının tespit edilmesi yolu ile istihdam oranının artırılması, mesleki eğitimin verilmesi ve işyeri için uygun mekânların tahsis edilmesi planlanmıştır.

Türkiye'de 18-30 yaş aralığında bulunan gençlerin teknolojiyi kullanarak kadınların karşılaştıkları veya karşılaşmaları muhtemel olan sorun alanlarında çözüm üretmeleri için Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER), Intel Teknoloji Hizmetleri Limited Şirketi ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın ortak girişimiyle imzalanan protokol dâhilinde 2012-2015 arası dönemde Güçlü Kadınlar Projesi hayata geçirilmiştir. Proje çerçevesinde fikir kampları oluşturulmuş ve bu kamplara Trabzon ile birlikte beş ilde yaklaşık beş yüz gencin katılımı sağlanmıştır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2018).

Trabzon'da, üreten kadınların sosyalleşebileceği, aynı zamanda ürettikleri ürünlerden de bir maddi kazanç sağlayabileceği organize ve hak tabanlı bir teşkilat yapısının gerekli olduğu düşünülmüştür. Takip eden süreçte Trabzon'da 1 Nisan 2014 ve 30 Ocak 2015 tarihleri arasında üreten kadınların, kooperatif pratikleri konusunda bilgilendirilmesi, akabinde onlara yönelik bir kooperatifin kurulması amacıyla S. S. Nilüfer Kadın, Çevre, Kültür ve İşletme Kooperatifi, Yaşam Kadın Derneği ve Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı girişimde bulunmuştur. Bu kapsamda yürütülen faaliyetler sırasında, yanlış yönlendirmeler, bilgi ve tecrübe eksikliği gibi olumsuz gerekçeler yüzünden kadınların örgütlenme ve kooperatifleşme konusunda birtakım kaygılara sahip olduğu görülmüştür. Bu kaygıları ortadan kaldırmak için Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı (KEDV) tarafından on dört üreten kadına beş gün süreli kooperatifleşme eğitimi verilmiştir. Bu çabaların bir çıktısı olarak, Trabzon Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi kurulmuştur ("Mevcut Durum, Projenin Hedefleri ve Sonuçları", t.y., par. 1-3).

Benzer amaçlara hizmet adına Yomra Kadınları Toplumsal Dayanışma ve Girişimciliği Destekleme Derneği tarafından "Kadınlar Üretiyor Evler Aydınlanıyor Projesi" hazırlanmıştır. Yomra bölgesinde yaşamakta olan 20 kadına ulaşılarak, onların hayata daha aktif katılımlarının sağlanması ve ekonomik özgürlüklerine kavuşturulması proje hedefi olarak belirlenmiştir. Bu amaçların

gerçekleştirilmesine yönelik olarak kadınların evlerde ürettikleri ürünlerin yerel marketlerde satışa sunulabilmesi için çalışmalar başlatılmıştır (Göker, 2015).

Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası (TTSO) ve Kadın Girişimciler Kurulu'nun ortak girişimiyle "Kadın Kadına El Veriyor" projesi başlatılmıştır. Bu kapsamda kadın girişimcileri desteklemek amacıyla Trabzon Avrasya Pazarı'nda Kanaviçe Sokak oluşturulmuş ve bu sokakta bulunan dükkânlardan onu girişimciliği desteklemek amacıyla ev merkezli çalışan kadınlara verilmiştir. Kadın girişimcileri motive edip cesaretlendirmek amacıyla kiralar birkaç ay TTSO tarafından karşılanmış, takip eden süreçte kendi ayaklarının üzerinde durmayı başaran kadınlar dükkânların sorumluluğunu tamamen üzerlerine almıştır. Bir yıl gibi kısa bir sürenin ardından Avrasya Pazarı'nın yapısı ve ziyaretçi profilinde büyük bir değişim meydana gelmiştir ("Kanaviçe Sokak", 2013). Kanaviçe Sokak, mekânsal değişimin toplumsal yaşama izdüşümünün gözlemlenmesi konusunda iyi bir örnek olmuştur.

Belediyenin hazırladığı Meslek Edindirme Projeleri kapsamındaki eğitimleri başarıyla tamamlayan kursiyerler ile mikro kredi başvurusu yapan girişimcilerden oluşan kırk dört kişiye Hanımeli Projesi çerçevesinde Forum AVM, Varlıbaş AVM ve Avrasya Pazarı'nda ücretsiz yer tahsisi yapılmıştır. Bu sayede kadınlara ürettikleri ve imal ettikleri ürünlerini satabilecekleri bir yer ve aile ekonomisine katkı sunma olanağı sağlanmıştır (Hamzaçebi vd., 2013).

2019 yılında onuncu kuruluş yıldönümünü kutlayan TOBB Kadın Girişimciler Kurulu, TOBB ve TURKCELL bu yıldönümü etkinlikleri çerçevesinde teknolojinin salt erkeklere ait bir alan olduğu yönündeki yanlış algıyı yıkmak amacıyla "Geleceği Yazan Kadınlar Projesi"ni uygulamaya koymuştur. Mobil teknoloji yardımıyla fikirlerini hayata geçirmek isteyen kadınların yazılım alanında eğitilmesi ve bu alanda uygulama geliştirme çerçevesinde desteklenmesi planlanmıştır. Bu sayede kadınların teknoloji alanındaki istihdam oranının ve girişimcilik ruhunun attırılacağına inanılmıştır ("Geleceği Yazan Kadınlar Projesi", 2019).

Kadınlara yönelik iş olanaklarının, dolayısıyla da istihdam oranının artırılması, kentin gelişmesi ve kentteki refah düzeyinin yükselmesi açısından oldukça önemlidir. Trabzon'da bu bağlamda çeşitli faaliyetlerin yürütüldüğü görülse de, kadınların istihdam edilmesine yönelik hayata geçirilen projelerin yanı sıra kadınların mesleki anlamda da gelişmesi için düzenlenen eğitim programlarının sayı ve nitelik itibarıyla artırılması gerekmektedir. Buna ilave olarak Trabzon'da bulunan yerel yönetim birimlerinde "eşit koşullarda, eşit beceri, eşit kazanç" ilkesinin benimsenerek işe alımlarda önceliğin kadınlara verilmesi, kentte kadın istihdam oranının artırılmasında etkili bir araç olabilir.

4.5.3. Kadına Yönelik Şiddet

Trabzon YEOP'te kadına yönelik şiddetin önüne geçmek için; cinsiyet eşitsizliği ve kadına şiddet hakkında bilinçlendirme (broşür dağıtma) ve farkındalık oluşturma faaliyetlerinin yürütülmesi, bu kapsamda seminer ve paneller düzenlenmesi, şiddetten etkilenen kadınlara yönelik koruma

tedbirlerinin alınması, destek hizmetlerinin ve çeşitli kurumların ortak katılımıyla Şiddet Önleme Komisyonu'nun oluşturulması hedeflenmiştir.

Bu hedefler doğrultusunda ilk önce 2012 yılında on dört ille birlikte Trabzon'da Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM) kurulmuştur. ŞÖNİM'lerde kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında koruyucu ve önleyici tedbir kararları ile zorlama hapsinin verilmesine ilişkin veri toplanıp bilgi bankası oluşturulmaktadır (Çelebi vd., 2014). Bu kapsamda 2013-2020 yılları arasında Trabzon'da verilen tedbir kararları Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. 2013-2020 Yılları Arasında Verilen Tedbir Kararları

Trabzon İli Düzeyinde	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Önleyici Tedbir Kararı	509	694	833	937	1114	1306	1381	1672
Koruyucu Tedbir Kararı	70	49	35	15	22	36	16	8
Zorlama Hapis Kararı	0	0	2	4	3	4	0	2

Kaynak: Trabzon Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü

Verilere bakıldığında önleyici tedbir kararlarının 2013 yılından itibaren sürekli bir artma eğiliminde olduğu görülmektedir. Buradan hareketle şiddete maruz kalan kadın sayısında da bir artış olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durum üzerinde kadınların, bilinç düzeyi ve farkındalıklarının artmasına bağlı olarak şiddet içeren fiilleri ayırt etmesi ve adli makamlar ile kolluk kuvvetleri yoluyla hakkını aramayı öğrenmesi, belirleyici bir faktör olarak değerlendirilebilir. Kadına yönelik şiddet konusunda farkındalık oluşturmaya, YEAP kapsamında 2019 yılında Trabzonspor Kulübü'nün öncülüğünde başlatılan "Kadına yönelik Şiddete Kırmızı Kart" kampanyası örnek verilebilir. Kampanya dâhilinde "en önemli kırmızı kart, kadına yönelik şiddete karşı olandır" şeklinde açıklamalarda bulunularak kadına şiddet konusuna dikkat çekilmiştir. Buna ilave olarak hakemler, "kadına şiddete hayır" mesajı verme amacıyla, maçlara çıkmadan önce yanaklarına çektikleri kırmızı çizgiler vasıtasıyla farkındalık oluşturmaya çalışmışlardır. Ayrıca Trabzon'da bir adet kadın sığınma evi açılmış, kadın danışmanlığı hizmeti verilmeye başlanmış (kadın danışma masası), eşitlik birimleri ve İl Koordinasyon İzleme ve Değerlendirme Komisyonu kurulmuştur.

Kadına yönelik şiddetle mücadelede Trabzon'da çeşitli uygulamaların gerçekleştirildiği görülmektedir. Söz konusu uygulamalara ek olarak Trabzon'da bir adet kadın konukevi bulunmaktadır. Bu sayı, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14. maddesinde yer alan "Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır." hükmüne bir aykırılık teşkil etmediği ve kadına yönelik şiddet konusundaki sorumlulukların kentte dikkate alındığı söylenebilir. Ancak mevcut konukevi kapasitesinin 15 kişiyle sınırlandırılması ile kentin toplam nüfusu göz önünde bulundurulduğunda bu hizmetin kendinden beklenen işlevi yerine getirme noktasında büyük bir zorlukla karşı karşıya olduğu görülmektedir. Bu bağlamda konukevleri açılması

için yasal zorunluluk kriterlerinin düşürülmesi ve merkezi yönetimce bu hizmetin yaygınlaştırılmasına yönelik teşvik ve hibe programlarının uygulamaya konulması gündeme getirilebilir.

4.5.4. Kadın Katılımı ve Temsili

Yerel yönetimlerde ve yerel politika geliştirme/uygulama süreçlerinde kadın temsili ve katılımını artırmak için Trabzon YEPP'te siyasal karar alma süreçlerine ve yerel seçimlere cinsiyet eşitliği temelinde katılım hakkı gibi birtakım öneriler getirilmiştir. Siyasal katılım çerçevesinde, yerel yönetim birimlerinde çalışan ve yöneticilik yapan kadınların karar alma süreçlerine aktif katılımlarının sağlanması konusunda bir farkındalık yaratmak amacıyla belediye çalışanları, meclis üyeleri, kurum içi ve kurum dışı uzmanlar, sivil toplum kuruluşları ve akademisyenlerden gerekli konularda yardım talep edilmesi planlanmıştır. Kadınların, karar alma ve uygulama süreçlerine aktif katılımın sağlanması hususunda gerekli mekanizmalara işlerlik kazandırılması büyük bir önem arz etmektedir. Konu kapsamında Trabzon'da çeşitli kuruluşlar oluşturulmakta, bilinçlendirme ve farkındalık yaratma organizasyonları düzenlenmekte ve sosyal projeler uygulanmaktadır.

Günümüzde vatandaşlar, çeşitli katılım mekanizmaları vasıtasıyla karar alma süreçlerinde aktif bir şekilde yer almaktadır. Vatandaşların bu karar alma süreçlerine katılım yollarından biri olan kent konseyleri, din, dil, ırk, kültür, sınıf, eğitim ve dünya görüşü farkı gözetmeksizin halkın daha iyi temsil edilmesi için kurulan ve sesini demokratik yollar vasıtasıyla duyurabilmesine imkân tanıyan meclislerdir. Kent konseyleri, kadın, çocuk, aile gibi çalışma gruplarından oluşmaktadır (Akman, 2018). Kentteki tüm paydaşların bir araya gelmesi ile oluşan kent konseyleri (Sumbas ve Ömürgönülşen, 2018), temsil düzeyini artırma potansiyeline sahiptir. Bu düzey üzerinde kent konseylerindeki üyelerin cinsiyete göre dağılımı da önemli bir belirleyici unsurdur. Trabzon'da Kent Konseyi Yürütme Kuruluna bakıldığında yirmi dört üyeden on altısının erkek, sekizinin ise kadın olduğu anlaşılmaktadır. Buradan hareketle kadınların Kent Konseyi Yürütme Kurulunda cinsiyet dağılımına göre temsiline %33,33'e denk geldiği görülmektedir ("Yürütme Kurulu", t.y., par. 1).

Trabzon'da kent konseyine benzer fonksiyona sahip diğer bir oluşum ise kadın meclisidir. Yerel demokrasinin ve katılımın sağlanmasında etkin bir araç olarak karşımıza çıkan bu meclislerin hedef kitlesi ilgili belediye sınırlarında yaşamakta olan tüm kadınlardır (Özlü, 2020). Kadınların karar alma ve alınan kararları hayata geçirme süreçlerine aktif katılımın sağlanmasına odaklanan bu meclislerdeki kadın sayısının artırılması, yerel demokrasinin güçlendirilmesi açısından büyük bir öneme sahiptir (Örselli vd., 2016; Kadın Adayları Destekleme Derneği [KADER], 2020). Bu doğrultuda kadın meclislerinin; kadınların kentsel karar alma süreçlerine katılımını artırma, kadınların hizmet taleplerini belirleme ve sunulan hizmetlerden yararlanma düzeyini tespit etmeye yönelik araştırmalar yapma, kadınların istihdamını artırmak için projeler düzenleme, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama, kadına yönelik şiddet ve benzeri konularda bilinçlendirme ve farkındalık yaratma gibi görevleri bulunmaktadır.

(KADER, 2020). Bu iki oluşumun yanı sıra kentte gerçekleşen kadın temsili ve katılımına ilişkin oranlara bakılmasında fayda görülmektedir. Söz konusu husus Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Trabzon Genelinde Siyasal Süreçlerdeki Kadın Temsili ve Katılım Oranları

Ulusal ve Yerel Düzeyde	Cinsiyete Göre Siyasal Katılım Oranları				
	Kadın	Erkek	Toplam	%Kadın	%Erkek
Milletvekili Adayı	9	39	48	%18	%82
Seçilen Milletvekili	1	5	6	%16,6	%83,4
Büyükşehir Belediye Başkan Adayı	2	7	9	%22,2	%77,8
Seçilen Büyükşehir Belediye Başkanı	0	1	1	0	%100
Belediye Başkan Adayı	1	97	98	%1,02	%98,98
Seçilen Belediye Başkanı	0	19	19	%0	%100
Belediye Meclis Üyesi Adayı	173	1239	1412	%12,25	%87,75
Seçilen Belediye Meclis Üyesi	21	251	272	%8	%92

Kaynak: YSK, 2019; TÜİK, 2021

2018 genel seçimlerinde Trabzon genelinde toplam kırk sekiz kişi milletvekili aday olmuştur. Bu adayların sadece dokuz tanesi kadın olup toplam adayların %18’ine karşılık gelmektedir. Kadın adayların sadece bir tanesi seçilmiş; bu da Trabzon’dan seçilen adayların %16,6’sına karşılık gelmektedir. 2019 yılında yapılan yerel seçimlerde bu oran, büyükşehir belediye başkanlığı adaylığında %22,2, belediye başkanlığı adaylığında %1,02, belediye meclis üyesi adaylığında %12,25; seçilen büyükşehir belediyesi başkanı ve belediye başkanlıklarında %0, belediye meclis üyelerinde ise %8’dir.

Kentsel alanlarda hizmetlerin yerel halkın istek ve taleplerine uygun şekilde sunulması ile karar alma süreçlerinde toplumdaki kesimlerin ve cinsiyetlerin temsil edilme oranı arasında doğru orantı olduğu iddia edilebilir. Tablo 2’den hareketle yapılacak bir incelemede, karar alma süreçlerinde kadınların katılım ve temsil oranının, İsveç ve Finlandiya kentlerindeki %40-50 arasında değişen katılım oranları ile kıyaslandığında yetersiz kaldığı görülmektedir. Kadınların bu dezavantajlı durumu, kentlerde sunulan hizmetlerin genel çerçevesinin belirlenmesinde ve söz konusu hizmetlerin sunumunda kadınların ihtiyaç, istek ve şikâyetlerinin göz ardı edilmesine, dolayısıyla da hizmetlerin adaletsiz dağılımına yol açma potansiyeli taşımaktadır.

4.5.5. Kentsel Hizmetler

Kentsel alanlarda sunulan hizmetlerden herhangi bir kesimin dışlanmaması gerekmektedir. Buradan hareketle dezavantajlı bir konumda bulunan kadınların istek ve taleplerinin kentsel hizmetlerin oluşumunda göz önüne alınması ve bu hizmetlerin sunumundan eşit bir biçimde faydalanması amaçlanmıştır. Bu çerçevede, çocuk, kadın, engelli ve yaşlılar gibi dezavantajlı gruplara yönelik kaldırılmaları eskiye nispeten geniş, daha alçak ve açık bir hâle getirilmesi; kadınların bebek arabaları ile binebilecekleri asansörlerin alt ve üst geçitlerde kullanıma sunulması; kadınların yoğun olarak

kullandıkları güzergâhlardaki toplu ulaşımdaki araç sayısının artırılması, gece saatlerinde mevcut durak aralıklarının sıklaştırılması ve kamusal alanlarda (park, cadde, sokak vb.) gerekli aydınlatma sisteminin oluşturulması tasarlanmıştır (Hamzaçebi vd., 2013). Ayrıca belediyelerin önemli görevlerinden biri olan rekreasyon çalışmalarında kültürel merkezlerin, kamusal ve yeşil alanların kadınlara uygun ve duyarlı (emzirme odaları, güvenlik vb.) şekilde tasarlanması ve toplumsal cinsiyet eşitliği hususunda kamu-sivil toplum iş birliğinin sağlanması da önem arz eden diğer bir boyuttur.

Bu çerçevede gerçekleşen uygulamalardan bir tanesini ise Trabzon ile birlikte beş ilde mahalle ölçeğinde yapılan çalışmalar oluşturmaktadır. Belirlenen mahallelerde yapılan çalışmalarla kadınların örgütlenerek mahalle ölçeğinde kentsel hizmetlere entegrasyonu amaçlanmıştır. Bu kapsamda Trabzon'da tespit edilen yerlerde yürütülen odak grup çalışmaları sonucunda mahalle liderleri seçilmiştir. Söz konusu faaliyetlerin, yerel düzeyde eşitliği sağlamaya ve yerel eşitliğin ön planda tutulduğu mahallelerin yaygınlaşmasına katkı sunacağına inanılmaktadır. Ayrıca faaliyetlerden elde edilen çıktıların kalıcılığını sağlamak ve cinsiyet eşitliği temelindeki katılım pratiklerini daha ileri noktalara taşımak için proje kapsamında Stockholm ve Londra'ya inceleme gezileri düzenlenmiştir. 2017 yılında da Yerel Eşitlik Masası Temsilciliklerinin oluşturulması için on sekiz ilçede çalışma başlatılmıştır (Polat, 2019).

Trabzon'da kadınların kent içindeki konumunu güçlendirmeye ve yaşam kalitesini iyileştirmeye yönelik çeşitli faaliyetlerin yürütüldüğü görülmektedir. Ancak bir değerlendirme yapıldığında, söz konusu faaliyetlerin genel olarak projenin imzalandığı (2009) dönemde değil, günümüze yakın bir zaman diliminde ortaya çıktığı görülmektedir. Kadın Yaşam ve İstihdam Merkezi kurulması için 13 Ekim 2021'de protokol imzalanması, söz konusu duruma örnek olarak verilebilir. Kurumsal anlamda önemli bir çabanın varlığı dikkat çekmekte, ancak bunun toplumsal hayata izdüşümü görece daha yavaş ve sınırlı bir düzeyde kalmaktadır.

5. SONUÇ

Feminist kuramlar çerçevesinde kadınların karşılaştıkları sorunlara çözüm bulmaya çalışılmış ve bu sayede kadınların erkeklerle eşit koşullarda toplumun her alanında görünür kılınması amaçlanmıştır. Kentsel mekânlarda yaşamanın getirdiği zorluklar, kadınların kamusal alanda karşılaştıkları sorunların başında gelmektedir. Söz konusu mekânlardaki sorunlar ise temel olarak sosyal, siyasal ve ekonomik bağlamda ortaya çıkmaktadır. Bu alanlardaki sorunları ortadan kaldırmak veya en aza indirmek ve kadınların konumunu güçlendirmek için birçok ülkede kentlerin kadın dostu hale getirilmesi için çeşitli adımlar atılmıştır. Söz konusu faaliyetlere girişen ülkelerden biri de Türkiye'dir. Bu bağlamda 2009 yılında Türkiye'de "Kadın Dostu Kentler Projesi" uygulamaya konulmuştur. Trabzon ise iki aşama şeklinde yürütülen projeye ilk aşamada dâhil olmuştur. Buradan hareketle Trabzon kentinde Kadın Dostu Kentler Projesi kapsamında yapılan faaliyetler değerlendirildiğinde, öncelikle planların tasarımı ile uygulama dönemleri arasında önemli bir zaman

farkının bulunduğu dikkat çekmektedir. Bu durum, projenin işleyişinde bir koordinasyon zayıflığının varlığına işaret etmektedir. Bunun yanı sıra proje imzalanırken verilen taahhütlerden; toplumsal cinsiyet eşit ekseninde bütçe hazırlama henüz gerçekleştirilememişken, Kadın-Erkek Eşitlik Komisyonu yerine Kadın Hakları Komisyonu kurulmuş, İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulu oluşturulmuş, Kadın-Erkek Eşitlik Birimleri kurulmuş, bilgilendirici çalışmalar yapılmış, proje kapsamında yürütülen çalışmalarda ihtiyaç duyulan personel temin edilmiş, kadın örgütleri ile ortak faaliyetler yürütülmüş olup YEPP hazırlanmıştır.

Bununla birlikte YEPP'lerde belirtilen "*Sağlık, İstihdam, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele, Katılım ve Temsil ve Kentsel Hizmetler*" konusunda birçok adım atılmıştır. Kadınların sağlık hizmetlerine erişimi konusunda yapılan çalışmalar kadınların sağlık durumlarını göreceli olarak iyileştirmiştir. İstihdam alanında yapılan birçok faaliyet sonucunda Trabzon'da kadınların istihdam düzeyi 2020 verilerine göre %12,2 olmuştur. Bu oran Türkiye ortalaması olan %11,3'ün üzerinde olsa da istihdamı artırmaya yönelik mevcut çalışmaların Trabzon'da devam etmesi gerekmektedir. Kadına yönelik şiddet konusunda ise farkındalık ve şiddetle karşı karşıya kalınan durumlarda nasıl davranılması gerektiğine yönelik bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır. Bunun yanı sıra İngiltere'nin Londra kentinde hayata geçirilen "Neye Bindiğini Biliyor Musun?" projesine benzer faaliyetler uygulamaya konulabilir.

Kadınların temsili ve katılımı konusunda ise Trabzon'daki mevcut oranların yetersiz olduğu göze çarpmaktadır. Bu bağlamda Finlandiya'nın Espoo kentinde ve İsveç'te kadınları siyasal alanda görünür kılmak için tasarlanan %50 cinsiyet kotası uygulamasının Trabzon kenti özelinde hayata geçirilmesi için siyasi partilerle iş birliği yapılabilir. Bu çerçevede siyasi partilerde kadın-erkek eşitliği temelinde bir yapının oluşturulması, aday seçim süreçlerinin demokratikleştirilmesi ve Espoo kentindeki uygulamaya benzer bir cinsiyet kotasının konulması, kadınlara siyasal alanda daha eşit bir şekilde temsil edilme ve bu sayede karar alım süreçlerine daha aktif katılarak kentteki konumlarını güçlendirme imkânı tanıyabilir. Kadınların siyasal süreçlere katılımın artırılması, teşvik edilmesi ve desteklenmesi, yerel topluluğun siyasal ve sosyal alanda daha iyi temsil edilmesi, cinsiyet temelli eşitsizliklerden kaynaklanan sorunların çözülmesi, dolayısıyla da kentsel alanların fırsatlarından adil bir şekilde yararlanılmasının sağlanması konusunda büyük bir öneme sahiptir. Bu noktada kadınların siyasal bilinç düzeylerini artırmak için eğitimler verilip çalıştaylar düzenlenebilir.

Kentsel hizmetlerin yerine getirilmesinde toplumsal cinsiyet eşitliğine uygun hareket edilmelidir. Avusturya'nın Viyana kentinde günlük rotaların belirlenmesi gibi uygulamaların yapılması ve eşitlik planlarına uygun hareket edilip kentsel hizmetler yerine getirilirken kadınların istek ve beklentilerinin göz önüne alınması gerekmektedir. Yine Viyana'da kadınların kamusal alanda daha görünür kılınmasına ve kendilerini daha güvende hissetmelerine yönelik başlatılan kentin sokak, meydan ve parklarına kadın isimlerinin verilmesi uygulaması, stadyum ve spor salonları gibi yerleri de

kapsayacak şekilde genişletilerek Trabzon'da hayata geçirilebilir. Kadın isimlerinin bu gibi yerlere verilmesi, kadın-kent ilişkisi çerçevesinde kadınların kentteki sorunlarını çözmeye doğrudan etkili olmasa da, erkek egemen bir dünyada, her yere (üniversiteler, havalimanları, stadyumlar, spor salonları vb.) erkeklerin adının verildiği bir ortamda o kentin kadın dostu olduğunu ve diğer kentlerden farklılık arz ettiğini gösteren motivasyonel bir unsurdur. Ayrıca kadın dostu olma iddiasındaki bir kentte siyasi, sosyal ve ekonomik olduğu kadar kentsel hareketlilik bağlamında da kadınların kendilerini güvende hissetmeleri ve rahat bir şekilde yaşamaları beklenmektedir. Bu kapsamda ulaşım planlamasının eşitlik birimleri ile koordineli bir biçimde yürütülmesi kentin kadın dostu olma hedefine ulaşmasında önemli bir kilometre taşı olarak nitelendirilebilir.

Kadınların kentli haklarını kullanabilmeleri, öncelikle kadınların gereksinimlerini tespit etme ve onların yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik katılım ve hizmet konularında gerekli düzenlemelerin yapılması ile mümkün olabilmektedir. Söz konusu şartların sağlanmasında, diğer bir deyişle Trabzon kentinde kadın odaklı bakış açısının hâkim kılınmasında genel olarak ülke çapında, özel olarak ise Trabzon'da çeşitli kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon güçlendirilmelidir. Bu bağlamda yerel paydaşlara önemli roller düşmektedir. Bu kesim içerisinde yerel yönetimler halka en yakın hizmet birimleri olmaları nedeniyle ön plana çıkmaktadır. Çünkü etkili, kapsayıcı ve toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde politika kararları alan ve alınan kararları bu çerçevede uygulamaya geçiren yerel yönetim birimleri, kentlerin kadınların da düşünülerek tasarlanmasında büyük bir rol oynama potansiyelini bünyesinde barındırmaktadır. Kadınların mevcut durumlarının iyileştirilmesi, salt kadınlara yönelik hak iyileştirmesine bağlı değildir. Bunun yanı sıra kadın katılımına olanak verecek mekanizmaların sayısı ve işlevselliği artırılmalı, kadınların kentsel alanda sunulan sağlık, eğitim, güvenlik vb. hizmetlerden ve istihdam imkânlarından faydalanmasına yönelik gerekli adımlar atılmalı ve bunlara yönelik süreçler kısaltılmalı ve kolaylaştırılmalıdır.

Projenin ortaya çıkış sebebi olan kentleri kadın dostu hale getirme isteği, sistematik ve istikrarlı bir çalışmayı gerektirmektedir. Buradan hareketle hedefler ve hedeflere ulaşmada kullanılacak yollar net bir şekilde ortaya konulmalı, gerekli bilinçlendirme faaliyetleri yürütülerek halk zihinsel açıdan bu sürece hazırlanmalı ve bunun kısa bir zamanda diliminde gerçekleşmeyeceğinin farkında olunmalıdır. Bu bağlamda Trabzon'da kadınların istek ve ihtiyaçlarının tespit edilmesi, kadınlara yönelik hizmet sunumlarının çeşitlendirilip geliştirilmesi, bunun yanında toplumsal cinsiyet eşitliğini artırıcı ve güçlendirici mekanizmalara işlerlik kazandırılması öncelik verilmesi gereken konular arasındadır. Ayrıca Kadın Dostu Kentler Projesi'nin çeşitli kurumların iş birliği neticesinde ortaya çıkması, söz konusu Proje'nin geniş bir çerçeveye sahip olduğuna ve iş birliği sayesinde daha hızlı yol alınabileceğine işaret etmektedir. Bu bağlamda Trabzon Büyükşehir Belediyesi, yurtiçinde veya yurtdışında bulunan kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapabileceği gibi çeşitli yerel yönetim birimlerinin etkileşimde bulunabilecekleri bir platform da oluşturabilir.

KAYNAKÇA

- 5393 Sayılı Belediye Kanunu. *T. C. Resmi Gazete* (25874, 13 Temmuz 2005).
- Acuner, D. (2016). Canavarlaş(tırıl)an kent sokakları: Kadının kent deneyimi üzerine bir değerlendirme. *Feminist Eleştiri Dergisi*, 8(1), 1-15. doi: 10.1501/Fe0001_0000000148
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2018). *Tamamlanan Projeler*. Erişim adresi https://ailevecalisma.gov.tr/KSGM/PDF/ksgb_tamamlanan_projeler_ekim_2018.pdf
- Akman, Ç. (2018). Kent konseylerini yeniden düşünmek: Türkiye Kent Konseyleri Birliği'ne üye olan kent konseyleri üzerinden bir değerlendirme. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(3), 740-764. doi: 10.30798/makuiibf.415858
- Baykan, D. A. (2015). *Yerel yönetimler için kadın dostu kent planlaması ve tasarım ilkeleri rehberi*. Ankara: Uzerler Matbaacılık.
- Bessieres, Y. ve Niedzwiecki, P. (1991). *Women In The French Revolution (1789): Bibliography*. Erişim adresi <http://aei.pitt.edu/34003/1/A480.pdf>
- Bumin, K. (2016). *Demokrasi arayışında kent*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- CIVITAS. (2020). *Gender Equality and Mobility: Mind the Gap*. Erişim adresi http://www.civitas.eu/sites/default/files/civ_pol-an2_m_web.pdf
- Çağlar, N. (2011). Kadının siyasal yaşama katılımı ve kota uygulamaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3(4), 56-79.
- Çelebi, E., Havlioglu, D. ve Kayaalp, E. (2014). *Sınır bilgisi siyasal iktidar, toplumsal mekan ve kadına yönelik şiddet*. Ankara: Ayizi Yayınlar.
- Çolak, Ç. ve Küçükylmaz, Y. O. (2019). Büyükşehir ilçelerindeki belediye meclis üyelerinin profili üzerine bir araştırma: Trabzon örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(3), 682-701. doi: 10.30798/makuiibf.598312
- DAC Network on Gender Equality. (2011). *Women's Economic Empowerment: Issues Paper*. Erişim adresi <https://www.oecd.org/dac/gender-development/47561694.pdf>
- Damyanovic, D., Reinwald, F. ve Weikmann, A. (2013). *Gender mainstreaming in urban planning and urban development*. Vienna: Urban Development and Planning.
- Dias, N. (2014). *Hope for Democracy: 25 Years of Participatory Budgeting Worldwide*, Erişim adresi https://www.buergerhaushalt.org/sites/default/files/downloads/Studie_Hope_for_democracy_-_25_years_of_participatory_budgeting_worldwide.pdf
- Dinçtürk, C. ve Açıksöz, S. (2018). Bolu-Mudurnu yerleşiminde kadınların dış mekân kullanımları. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 20(3), 431-442. doi: 10.24011/barofd.453848
- Dünya Ekonomik Forumu (WEF). (2020). *2020 Cinsiyet Eşitliği Raporu*. Erişim adresi <https://tr.euronews.com/2019/12/17/2020-cinsiyet-esitligi-raporu-turkiye-153-ulke-aras-nda-130-s-rada>
- Düşündere, A. T., Bilgiç, A. K. ve Avşar, İ. (2020). *81 İilde Türkiye'nin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi*. Erişim adresi https://www.tskb.com.tr/i/assets/document/pdf/tobb_tskb_tepav_81_ilde_turkiyenin_toplumsal_cinsiyet_esitligi_karnesi.pdf
- Erdinç, B. (2017). Kadın-erkek eşitliği ve yerel yönetimler. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 125-150.

- Espoo. (2020). *Voluntary Local Review: Implementation of The United Nations' Sustainable Development Goals 2030 In The City Of Espoo*. Erişim adresi <https://sdgs.un.org/sites/default/files/2021-03/EspooVLR2020Websmall.pdf>
- European Commission. (2019). *2019 Report on Equality Between Women and Men in the EU*. Erişim adresi https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/aid_development_cooperation_fundamental_rights/annual_report_ge_2019_en.pdf
- European Institute for Gender Equality. (2019). *Gender Mainstreaming Country Specific Information Italy*. Erişim adresi <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/countries/italy>
- Expected Results of the Programme. (t.y.). *Women Friendly Cities United Nations Joint Programme içinde*. 31 Temmuz 2021 tarihinde <http://womenfriendlycities.com/project.php> adresinden erişildi.
- Franck, K. A. ve Paxson, L. (1989). *Women and urban public space: Research, design, and policy issues*. I. Altman ve E. H. Zube (Ed.), Public places and spaces içinde (121-146), New York: Plenum.
- Frauen-Werk-Stadt. (2011, 18 Ocak). Erişim adresi <https://www.eukn.eu/news/detail/frauen-werk-stadt/>
- Free Swims For Pregnant Women. (t.y.). 15 Temmuz 2021 tarihinde <https://www.bristol.gov.uk/museums-parks-sports-culture/free-swims-for-pregnant-women> adresinden erişildi.
- Geleceği Yazan Kadınlar Projesi. (2019, 16 Mart). Erişim adresi <http://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=24360&lst=MansetListesi>
- Gender Equality: Equal Power and Influence for Women and Men – That's What Sweden is Aiming for. (2021, 1 Haziran). Erişim adresi <https://sweden.se/life/equality/gender-equality>
- Göker, G., Küçükcan, F. ve Tekinbaş, E. (2015). *Kadın Dostu Kentler 2013 Yılı Hibe Programı: Kadın Örgütlerinden Öyküler*. Erişim adresi <http://www.kadindostukentler.com/content/docs/outputs/kdk-2013-hibe-kitabi.pdf>
- Gressmann, W. (2016). *From the Ground Up: Gender and conflict analysis in Yemen*. Erişim adresi https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/rr-yemen-gender-conflict-analysis-201016-en_0.pdf
- Güney, M. E., Özen, A., Dirmit, A. G., Üstündağ, B., Sarıca, S. ve Fakıoğlu, F. U. (2020). *Kadın dostu kent planlama yaklaşımı: Bornova örneği*. İzmir: Bornova Belediyesi.
- Hamzaçebi, H., Aktürk, Y. ve Çelik, H. (2013). *Sağlıklı Gelişim Planı: Yeşilin ve Mavinin Başkenti Trabzon*. Erişim adresi <http://www.skb.gov.tr/wp-content/uploads/2017/12/Trabzon-Buyuksehir-Belediyesi.pdf>
- Heywood, A. (2013). *Siyasi ideolojiler*. Ankara: Adres Yayınları.
- Heywood, A. (2019). *Siyaset*. Ankara: Felix Kitap.
- Illien, N. (2021, 25 Mayıs). *How Vienna Built A Gender Equal City*. Erişim adresi <https://www.bbc.com/travel/article/20210524-how-vienna-built-a-gender-equal-city>
- Inksater, K., Powell, A. G. ve Baser, Z. (2015). *Evaluation of the "UN Joint Programme on Promoting Gender Equality at Local Level (Women Friendly Cities)" and "Women Friendly Cities Small Grants Programme"*. Erişim adresi <https://cdn.sida.se/publications/files/sida61856en-evaluation-of-the-un-joint-programme-on-promoting-gender-equality-at-local-level-women-friendly-cities-and-women-friendly-cities-small-grants-programme---final-report.pdf>

- Kadın Adayları Destekleme Derneği. (2020). *Kent Konseyi Kadın Meclislerinin İzlenmesi*. Erişim adresi https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/1294/kadin-meclislerinin-izlenmesi_sosyal-medya.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kanaviçe Sokakta Kadınlar Ticarete Başladı. (2013, 16 Şubat). Erişim adresi <https://www.ttso.org.tr/haber/3438/kanavice-sokakta-kadınlar-ticarete-basladi/>
- Kaypak, Ş. (2009). Küreselleşme sürecinde kentsel değişim ve kadına yansımaları. F. Ç. Döşkaya, S. Kurt, S. Alp ve S. Çapar (Ed.), *21. yüzyılın eşliğinde kadınlar: Değişim ve güçlenme 2009 Uluslararası Multidisipliner Kadın Kongresi Bildiriler Kitabı* içinde (388-403). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayını.
- Keleş, R. (2017). *Kentleşme politikası*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Lefebvre, H. (1968). *The right to the city*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lynch, K. (1960). *The image of the city*. Cambridge: The M.I.T. Press.
- Mackinnon, C. (2003). *Feminist bir devlet kuramına doğru*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Maunier, R. (1910). The definition of the city. *American Journal of Sociology*, 15(4), 536-548.
- Mazlum, S. C. (2009). *Kadınlarla ve kadınlar için yerel yönetim*. İstanbul: KA-DER Yayınları.
- Mevcut Durum, Projenin Hedefleri ve Sonuçları. (t.y.). *Trabzon'daki Kadınlar, Kadın Kooperatiflerini İzliyor* içinde. 5 Şubat 2021 tarihinde <https://www.sabancivakfi.org/tr/sosyal-degisim/trabzon-daki-kadınlar-kadın-kooperatiflerini-izliyor> adresinden erişildi.
- Ministry of Social Affairs and Health. (2015). Gender Equality in Finland. Erişim adresi https://stm.fi/documents/1271139/5825735/sukupolten_tasa_arvo_suomessa_UK_verkko_V1.pdf/7464741f-29b4-4acc-b01e-718449d55b01/sukupolten_tasa_arvo_suomessa_UK_verkko_V1.pdf
- Mishra, R. J. (2013). Postcolonial feminism: Looking into within-beyond-to difference. *International Journal of English and Literature*, 4(4), 129-134. doi: 10.5897/IJEL12.165
- Narayan, U. (1997). *Dislocating cultures: Identities, traditions and third-world feminism*. New York: Routledge.
- National Legislative Bodies. (1987, 1 Ocak). *Finland: Act on Equality between Women and Men*. Erişim adresi <https://www.refworld.org/docid/3ae6b51c0.html>
- Neden Kadın Dostu Şehir?. (t.y.). *Kadın Dostu Şehirler* içinde. 21 Ocak 2021 tarihinde <http://www.womenfriendlycities.com/wfc-women-friendly-city.php> adresinden erişildi.
- O'Regan, V. R. (2000). *Gender matters: Female policymakers' influence in industrialized nations*. London: Greenwood Publishing Group.
- Oruç, T. ve Bayrakçı, E. (2018). Yerel siyasette temsil ve katılım: Kadın aktörler. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 463-480.
- Other Stimulatory Initiatives. (t.y.). *Gender Equality in Academia and Research* içinde. 18 Temmuz 2021 tarihinde <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/toolkits/gear/legislative-policy-backgrounds/italy> adresinden erişildi.
- Örselli, E., Bayrakçı, E. ve Kahraman, S. (2016). Yerel yönetim ve kadın meclisleri: Karatay kadın meclisi örneği. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(2), 985-999. doi: 10.7827/TurkishStudies.9219
- Özaydınlık, K. (2014). Toplumsal cinsiyet temelinde Türkiye'de kadın ve eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14(33), 93-112. doi: 10.21560/spcd.03093

- Özlu, R. M. (2020). Kent konseyi kararlarının değerlendirilmesi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (55), 117-139. doi: 10.18070/erciyesiibd.560052
- Özsoy, B. ve Sipahi, E. B. (2016). Türkiye’de kadın dostu olma iddiasında bir kent: Gaziantep. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 25(3), 35-68.
- Polat, İ. (2019). Yerel yönetimlerde programlama ve hizmet sunumu. İ. Polat ve E. Ağduk (Ed.), *Yerel yönetimler için kadın katılımı ve eşitlikçi mekanizmalar içinde* (27-47), İstanbul: Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı.
- Project Objectives. (t.y.). *Women Friendly Cities United Nations Joint Programme* içinde. 31 Temmuz 2021 tarihinde <http://womenfriendlycities.com/project.php> adresinden erişildi.
- Rabenhorst, C. S. (2011). *Gender and Property Rights: A Critical Issue in Urban Economic Development*. Erişim adresi <https://www.urban.org/sites/default/files/publication/27491/412387-Gender-and-Property-Rights.PDF>
- Safer Travel at Night. (2009, 25 Kasım). Erişim adresi <https://tfl.gov.uk/info-for/media/press-releases/2009/november/know-what-youre-getting-into>
- Seaforth, W. (2008). *Gender Mainstreaming in Local Authorities: Best Practices*. Erişim adresi <https://www.local2030.org/library/54/Gender-Mainstreaming-in-Local-Authorities-%E2%80%93-Best-Practices.pdf>
- Serpil, Ç. (2018). Feminizm: Ataerkil iktidarın eleştirisi. H. B. Örs (Ed.), *19. yüzyıldan 20. yüzyıla modern siyasi ideolojiler içinde* (413-475), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Sevinç, İ. ve Salman, T. (2019). Akıllı kentler üzerine bir değerlendirme: Amsterdam ve Ankara örneği. 3. *Uluslararası Akademik Öğrenci Çalışmaları Kongresi Bildiriler Kitabı* içinde (93-103). Ankara: Güven Plus Grup A.Ş. Yayınları.
- Sintomer, Y., Herzberg, C. ve Röcke, A. (2008). Participatory budgeting in Europe: Potentials and challenges. *International Journal of Urban and Regional Research*, 32(1), 164-178. doi: 10.1111/j.1468-2427.2008.00777.x
- Sipahi, E. B. ve Örselli, E. (2012). An essay on the concept of “women friendly city” based on the Turkish case. *Humanities and Social Sciences Review*, 1(3), 239-245.
- Sumbas, A. ve Ömürgönülşen, U. (2018). Etkin bir yerel paydaş olma yolunda kadın meclislerinin karşılaştığı sorunlar üzerine bir değerlendirme: Ankara kadın meclisleri örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 32(1), 65-81.
- Şahin, Y. (2018). *Kentleşme politikası*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Şahnagil, S. (2018). Yerel siyasette cinsiyet rejimi: Kadınların temsil ve katılımı üzerine genel bir değerlendirme. H. Gür ve H. H. Şahan (Ed.), *Uluslararası Necatibey Eğitim ve Sosyal Bilimler Araştırmaları Kongresi Bildiriler Kitabı* içinde (271-290). Ankara: Akademisyen Yayınevi.
- Şener, Ü. ve Demirdirek, H. (2014). *81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi*. Erişim adresi https://www.tepav.org.tr/upload/files/1395051458-3.81_Il_Icin_Toplumsal_Cinsiyet_Esitligi_Karnesi.pdf
- Şenol, N. (2008). *Kadın Dostu Kentler Avrupa’dan Örnekler*. Erişim adresi www.kadindostukentler.org/content/docs/outputs/avrupadan-ornekler.pdf
- Şenol, N., Sargın, A., Salmaner, N., Karaca, Ö. ve Haydaş, B. (2010). *Women friendly cities*. Ankara: Damla Matbaacılık.

- Taahhütname. (t.y.). *Kadın Dostu Kent Taahhütnamesi* içinde. 24 Ocak 2021 tarihinde <http://www.kadindostukentler.com/kdk-taahhutname.php> adresinden erişildi.
- Tapdık, S. ve Negiz, N. (2019). Kent aktörlerinin kadın dostu kent algısı ve kentte durum: Zonguldak örneği. *Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi*, 3(4), 128-142.
- Taş, G. (2016). Feminizm üzerine genel bir değerlendirme: Kavramsal analizi, tarihsel süreçleri ve dönüşümleri. *Akademik Hassasiyetler*, 3(5), 163-175.
- The World Bank. (t.y.). Proportion of Seats Held by Women in National Parliaments (%): All Countries and Economies. 14 Temmuz 2021 tarihinde <https://data.worldbank.org/indicator/SG.GEN.PARL.ZS?end=2020&start=2020> adresinden erişildi.
- Türkiye İstatistik Kurumu. 15 Temmuz 2021 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Adalet-ve-Secim110> (Erişim Tarihi: 15.07.2021) adresinden erişildi.
- Tyagi, R. (2014). Understanding postcolonial feminism in relation with postcolonial and feminist theories. *International Journal of Language and Linguistics*, 1(2), 45-50.
- United Nations Children's Fund. (2020). *Gender Equality: Global Annual Results Report 2019*. Erişim adresi <https://www.unicef.org/media/73826/file/Global-annual-results-report-2019-gender-equality-accessible.pdf>
- Unterstützung, Beratung und Hilfe bei Gewalt gegen Frauen. (t.y.). 12 Temmuz 2021 tarihinde <https://www.wiesbaden.de/leben-in-wiesbaden/gesellschaft/frauen/gewalt-gegen-frauen.php> adresinden erişildi.
- Weeks, J. R. (2010). Defining urban areas. T. Rashed ve C. Jürgens (Ed.), *Remote sensing of urban and suburban areas* içinde (33-45), Dordrecht: Springer.
- World Economic Forum. (2021). *Global Gender Gap Report 2021*. Erişim adresi http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2021.pdf
- Yaylı, H. ve Eroğlu, G. (2015). Yerel katılım bağlamında Türkiye'de kadın temsili. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, (3), 504-524. doi: 10.14486/IJSCS318
- Yüksek Seçim Kurulu. (2018). 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimi. 15 Temmuz 2021 tarihinde <https://ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/24Haziran2018/2018CBMV-MVCinsiyet.pdf> adresinden erişildi.
- Yüksek Seçim Kurulu. (2019). 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Seçimleri. 15 Temmuz 2021 tarihinde <https://www.ysk.gov.tr/tr/31-mart-2019-mahalli-i-CC%87dareler-secimi/77916> adresinden erişildi.
- Yücel, I. ve Kutlar, İ. (2020). Türkiye'de yerel yönetimlerin kadınlara yönelik hizmetlerinin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 3(1) 151-169. doi: 10.33708/ktc.733045
- Yürütme Kurulu. (t.y.) *Trabzon Kent Konseyi* içinde. 25 Mart 2021 tarihinde <http://www.trabzonkentkonseyi.com.tr/index.php?s=1050> adresinden erişildi.